Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дензь ● ЕРА, 12 НОЯБРЬ, 1981 ШУ. ● № 136 (6526). ● Мах 2 кеп.

ХIАРА ДИЙНАХЬА ХЬАДЕР ДУКХАГIА ХИЛИЙТА!

Хьажкlаши шекара свеклаш чуйнца мукъадьнна кхаш оахаш тlатеlla балхаш ду Урус-Мартановски района Мичурина цlерагlча совхоза механизатораша. Уж белгалбаьккаб хlара шерра шера ка боле ялат, хьажкlаш, шекара свеклаш, кхы культураш дика хьувкъаеш хилараx. Ялат чуйнцад хlара гектара тlара 34 центнер а йоаккхаш. Цох 1340 тонн паччахьалкхенна дlачуденнад. Из ихн бlаь тонна гаргга дукхагlа да планах дlачудала доагlачул. Хlара гектара тlара юкъера лаьрхlача 230 центнер шекара свеклаш а йоах.

Совхозе къаьстта белгалъяьннай Х. Сулипановен А. Межневен кулгалду звенош. Сулипанова звенос хlара гектара тlара 35 центнер ка бола ялат даьккхад. Хlаьта Межнева звенос 200 гектара тlара хьажкlаш чуйнцаб хlаране тlара 45 центнер а йоаккхаш.

Цоаггla йоакхо ю механизатораша тlадоагlача шера культураш хьувкъаяра. Цудухьа лоацкача хана ка бола ялат дlадийна а даьккха хlанз зябь оахаш ба уж. Царна юкъе яьржача социалистически яхье дика болх бу тракториста Алаудинов Аюпе Шишханов Русланен. Норман аха дезар 6 гектар йолаш хlара дийнахьа 9—10 гектар латта оах царех хlаране.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

СУРТА ТIА: 1. (аьрдехьара аьттехьа) Мичурина цlерагlча совхозе механизатораш А. Алаудинов, Р. Шишханов раьза ба шоаш деча оахама.

2. Тракторааш латта оахаш йоах.

С.-Э. УМАРОВА сурташ.

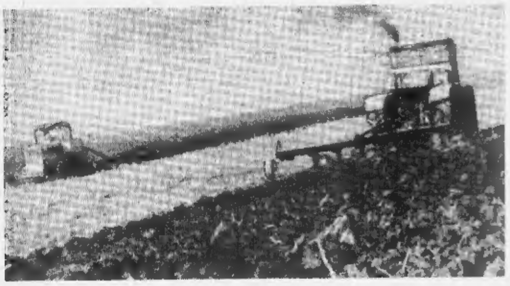

ПЛАНАЛ СОВГIА

300 эзар совгlа тонн мехкдаьтта обработка а яь лакхача сортах заводашка дlадахьийтад октябрь бетта «Ставропольнефть» НГДУ чуйоагlача Хаян-Корт яхача мехкдаьтта парка коллективо, цу даькъе 2400 тонн бетта плана л совгlа а долаш.

Шера планал совгlа 18,9 эзар тонн мехкдаьтта заводашка дlадахьийта аьнна дош деннача коллективо хlаналехьа дlадахьийтад 18,2 эзар тонн.

Дика къахьегаш ба мехкдаьттахой ноябрь бетта я. Планал совгlа 2500 тоннал кlезигагlа доацаш цlендаь мехкдаьтта чакхдоахача заводашка «Iаьржа дошуп» дlадахьийта дош деннад хьинар долча къахьегамхоша. Цу гlулакха шоай низи хьинари ца кходеча мехкдаьттахоша укх бетта хьалхарча ден-бус 100 тонн планал совгlа а долаш 12 эзар тонн мехкдаьтта заводашка дlадахьийтад.

Социалистически яхье масала а хьалха латташ, мехкдаьтта ца дойташ къахьет операторааша — коммунисташа Абуев Ахмара. Цоползуалиа Нинас, комсомолкаша Тюрьмина Любас, Худенко Еленас, Волчанская Надеждас, Пискунов Вадима, кхычар. Мехкдаьтта хьаэцара, заводашка дlадахьийтарей процессана технически говза кулгалду инженер-технолога, гlемен къахьегамен ветерана, катиркой хьехамчо Атарщиков Михаил Павловича.

А. ТИЩЕНКО.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЛАКХЪЕШ

КПСС XXVI съезда решенеша юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка оттадаь декхараш толамe кхоачашдара къахьегаш ба тха Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза болхлой.

Иттлагlча пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяьй совхозо. Хlаьта 5 эзар тонн ялат, 1160 тонн шура, 700 тонн дулх планагla дала доагlачул совгlа паччахьалкхенна дlа а деннад.

Дика хьокхамаш доах цхьайтталагlча пятилетке а. Укх шера хиш дехкаш доаща 5 эзар гектар латташ тlара механизатораша ялат чуйнцад хlара гектара тlера 24 центнер а йоаккхаш. Дикка тlехкхоачашъяьй силоси кхы тайпа доакъари кийчдара планаш а.

Дика къахьег тха совхоза хьайбаш лелалераша а. Тlехкхоачашъяьй итт бетта паччахьалкхенна дулх, шура дlаялара планаш. Соахкарчул дукхагla да цу юкъа хьалкхедаь Iаьсий, хьакхарч, хlаьта кердача шерага кхачалехьа хила дезачул дукхагla хургда доахаш хьакхарчи.

Дlадахача шера совхозе 220 етт чубодаш механизированна кхий даьд, керда хьалъяь механически мастерской болх бе йолаялийтай. Эргадоахаш тоадаьд хьакхарч чуйоахка кхийн, социальни плаш кхоачаш а еш болхлошта чуlе 10 цlа хьалдаьд. 5 километр наькъаш дехкад, ши артезиански гlув яьккхай капитальни ремонт яьй культура цlенна, юкъерча школана. Цу тайпара балхаш кхы тla а деш да. Хьалъеш латт баьш хьайбашта эша кхийн.

КПСС ЦК XXVI съезда решенеш вахаре толамe кхоачашъяра эггара агротехнически дикагlча деношка укх гlурахьа 5600 гектара тla ялат дlадийнад. Из планах дlадедоагlачул дукхагla да.

Аьха яла йоал зябь а. Къахьегама овсаре лакха йолаш балхаш ду механизатораша М. Левчаткина, Курмахаев Идриса, Дадаев Хlаронa, кхыбараша. Хlара дийнахьа цаlи ахи балха норма кхоачашъи царех хlаране.

Хьайбаш lаьгара дахара кхера ца дезаш тоадаьд дерриг кхийш, хьатlаэзад доакъар, хьайбаш лелалераша шоай декхараш кхоачашдерг дола хьалаш вlаштlехьдаькад. Тla-тla дукхагla продукци йоаких хьайбашкара.

Хьайбай боахаме белгалбаьннаб бокъонца говзанчаш а болаш хьинар ца кходеш къахьегаш хьабоагla Сатуева Маика, В. Пирогова, Даудова Тамара, кхыбараш.

Тlадоагlача шера хьайбай продукци паччахьалкхенна дlаялара планаш тешнамe кхоачашъера бокъонца лард еллай.

Дукха гlулакхаш ду оаха халача балхашта механизаци яра къаьстта а доакъар кийчдарей хьайбашта декхарен балхашта.

Зlамигача а доккхийча а хьайбашта микроэлементаш а азот доалла хlамаш а етташ хьаьна худаош а деш мара телаш концентраташ. Цу гlулакхо а доккха новкъостал ду шура дукхагla яккхара, зlамигача доахана сихагla дегl дара. Иштта кхаба лерхl оаха хьакхаш а.

Дерриг из шаш оарцагla а даьха къахьегаш ба тха бартa цхьоагlон йола болхлой. Шеко яц цхьайтталагlча пятилетка планаш а оаха ханал хьалха кхоачашъергхиларах.

А. ШАТАЕВ,
Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза директор.

ХЬАЙБАЙ ФЕРМАШКА

Республика юртбоахама къахьегамхошта эггара безхтоктамеrla йола ха я хьайбаш lаьгаре дахар. Цу хана цхьаьна а ферме лоеьхаийта йиш яц царгара хьайбашкара продукци.

Дикагlча хьокхамашца кхьчаб фермашкара болхлой хьайбаш lаьгара доахача. Республика 16 процент дукха дукхагla даьккхад соахкарчул, хlаьта шура — 6 процент, фуаш — 13 процент.

Хlара lаттагара 118 килограмм шура дукхагla яьккхай. Хlаьта эггара дукхагla — 282 килограмм яьккхай Надтеречни района хьайбаш лелалераша, Наурски — 101, Сунженски — 218, Шелковской — 194 килограмм.

Эггара дукхагla шура йоах Шелковской района фермашка. Итт бетта хlара lаттагара цига 2367 килограмм яьккхай, хlаьта Наурски районе — 2205.

Цунца цхьана Ачхой-Мартановски, Малгобекски, Урус-Мартановски, Шалински районашка хьайбаниза шура дукха яц. Iан замалахьа продуктивность лот ца алийта доакъара чоалхам болаш ба хьайбаш лелалераш.

СУХАЛБЕ!

Юрта боахама культураш чуйнца яьнне тракторни парк тlеккийтта сиха оахаш латт бlаьсти культураш дlаюергlйола латташ.

Еррига республика хьанийцача 10 ноябрь хьатlаотташ зяба латта аьхад 100 эзар гектар е планагla аха доагlачун 62 процент. Эггара хьалхе бlаьстан культураш дlаера латте кийчдаьд Надтеречни района механизатораша. Ачхой-Мартановски района боахамаша из кийчдаьд 77 процент, Гудермесски — 70 процент.

Хlаьта дукхача боахамашта дикка кхаш дисад кийч ца деш. Назрановски, Нохкий-Юртовски, Шалински, Шелковской районашка аха дезача латтах 30 процент а аьхадац.

Бlаьстан культураш дlаера республике кхы 60 эзар гектар латта да аха дезаш. Даре а, дlадахача кlиргагla зяба кlезига аьхай. Хlаьта ха дlайодаш латт. Шелал гаргга гlертай. Цудухьа балхаш сихде а дезе.

Зябь аьха бовла боахк

Дика вlаштlехьдаьха дlакъу зябь ахара балхаш Грозненски района Ленина цlерагlча колхозе Ялхайтта агрегат йоалл кхай тla латта оахаш. Юкъера лаьрхlача хlара дийнахьа цхьа бlаь и совгlа а гектар оах цар. Иштта сиха латта аха ниц дlакхоач кхыча балхех техника мукъанлараx.

Механизатораша овсарле лакха йолаш балхаш дерглола хьалаш вlаштlехьдаьхад укхаза. Еха техника тоеш мастер-наладчик Б. Хасбиев керте латта звено я. Хlаьта кхай тla йовхкача тракторашта цахаддаш довгори даьттен лоаттаду бензовоза тla вагlача А. Арсакаева.

Дика хьокхамаш гойт Т-150 маркаx йолча тракторааш тla баглача Джабраилов Хьусенен Умарoв Хьуиден. Нормагla аха дезар 8 гектар йолаш, хlара дийнахьа 10 — 12 гектар оах царех хlаране. Хlаьта ДТ-75 яхача трактора тla вагlача Донцов Виктора норма 4,9 йолаш — 8 гектар. Нормаш тlехкхоачашъеш къахьег Н. Серикова, С. Дулаева, кхыбараша.

М. ГАДАЕВ.

Мишта кхоачашду тlанийца декхараш

КЕРДАЧОХ ПАЙДА БОАЛ

1981 шера планал совгlа 100 эзар сома маьха продукци йохка, дlадахача шерага дилача 1,5 процент лакхбе производства боврам; синтетически кlийле йола басараш арахецарах 300 тонн генарий даьтта кходе; халкъа боахала эшаш долча кердача товарех кхаь тайпа дараш балха юкъедоаладе.

(Нохч-ГIалгIай химически завода коллектива социалистически декхараш тlара).

Производствана интенсификаци яраи дукх технически хьалаш кхы а дукхагla тоадарах дешашта хаддаза терко ю тха заводе. Дlадахача шера боахама цистен лаьца сален кустарни хьисапе кийчдора, кхыча тайпара аьлча, 1 — 1,5 кубически метр объем йолча яь чу белгталарча рецептурах компонентaш чу а яхийте лотаньча цlерага кийчдора сапа е боахама паста, пескаша кега а деш.

Кийча продукци кружнашца кьа а нйеш кепашка ютттар, цудухьа продукце дикал, производства культура эшшача боарамe яцар. Нохч-ГlалгIай моттигерча промышленноста министерства проект-конструкторски бюро болхлошца цхьана завода болхлойн инженерно-технически болхлойн группо «боахама-1» яха паста арахеца установка вlашагlъеллар.

Фо чакхдаргдоацача кхестача устройствашца lалашъьеча сир даьккхача шиш реакторах латт установка. Сапа цхьа реактора чу кхехкаду, цул тlехьагla боахама паста кийчъеча шоллагlча реактора чу дохийт насосашца, хlаьта компонентaш а механически хьисапе цох дlатох.

Из установка болх бе йолаяларах дикка лакхъеннай къахегама овсарле, дикагla я производства культура, хlаьта керттерча даькъе гlулакхаш тоадалар да арахецача продукце дикал лакхъялар.

Механизаци яра дешай дукха терко ю заводе. 200 килограммовни бешкаш чура латекс Iадоттар халагla йола болх бар «Бустилат» яха универсальни клей кийчдеча участке. Укхаза къахьегараш кхалнах мара бац. Уж балхах мукъабоаккхаш йола электрически приводаца болх бу механически подъемник вlашагlъеллар тха рационализатораша М. Висантова, З. Батиева, К. Штаева. Хlанз из подъемник болх беш я.

0,5 литр чуйода шушаш ю цех я заводе. Дукхача шерашка шушаш яра плая кхоачашъяшар цехо. Укх шера шушаш яра кизга лоаладу пийшк вlашагla а яьккха, чура футеровка дийца тоаяьй, оборудованена йиза ремонт яьй, хlаьта, сопа хетачох, кертердар, пийшка барботаж яьй, кхыча тайпара аьлча, пийшк чу лоаладеш долча кизгах давленеца фо тохар вlаштlехьдаьккхад. Цу лоархlамеча гlулакхо йиш хулийт кхьга химически состав ерригa а цхьатарра хилийта, брак дикка кlезига, плапах эшаш йола шушаш арахеца. Хlанз пуско-наладочни балхаш чакхдоалаш латт, хlаьта ноябрь бетта из цех дика продукци арахеца йолалургья. Укх цхьайтталагlча пятилетке лаки басарааш кийчдеча эшаш долча маьхерча генарий даьтта меттел синтетически кlийлен тla халкъабоахама эша керда товараш арахецара къахьегаш я завода коллектив.

Мехка керттерча предприятешта институташта: Московски, Горьковски, Ярославски, лаки басарааш деча промышленноста кхыча институташца информацеш дlахьа ялара айхха бувзам лоаттабу оаха. Олифаши сиккативаш кийчъяра эшаш дола маьхерси дефицитни доаца бийдала таллови даьтташ, мехкдаьтта-полимерни кlувеаши девинили балха юкъе доаладара мел эшар даьд.

Таллови даьтташи канифоли балха юкъе а доаладеш 1980 шера 791 тонн басараш кийчдаьд. Цу гlулакхо вlаштlехьдалийтад 222 тонн генарий даьтта кходе. Цул совгlа, заводе хьаде доладаьд СКИ-3 яха каучук шийна юкъейоагla олифи «И» яха индекс а йолаш уж дlатохаш дола изопренови басараш. 1980 шера 758 тонн синтетически олиф кийчдарах 217 тонн генарий даьтта кходаьд, хlаьта хlара генарий даьтта килограмма мах 2,5 сом хилча хала дац дерриге а кходаь ахча дlаларха.

Хlанз коллектива дика хов шийна моллагla гlулакх чакхдоаккхалургдолга. План кхоачашъярал совгlа болхлоша лех хьокхамаш кхы а лакхдара наькъаш. Тхоай социалистически декхарех шу чакхдоалаш 100 эзар сома маьха планал совгlа продукци арахеца езаш хиннадале, оаха планал совгlа хlанзлехьа арахийцай 121 эзар сома маьха яр. Кхы цхьа лоархlамe гlулакх да оаха кхоачашде лерхlаш: «Бустилат» яха клей дикала Знак ялара кийчдар. Бокъонца дог тийша да тхо шу чакхдалалехьа сийлен цхьсабаргаца белгалдаьккха «Бустилат» яха клей 150 тонн гаргга арахецарг хиларах.

Ю. ШЕВЕЛЕВ.
Нохч-ГIалгIай химически завода керттера инженер.

ДИКА ХОАМАШ

Дlабахача итт бетта вай республикерча промышленни предприятешта юкъе яьржача социалистически яхьа итташ йича «Автоваэтехобслуживание» яхача Грозненски межреспубликански центра коллективана хьалхара моттиг а хьожаеш. КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела Шlе байрах елар. Из деза совгlат цу коллективана дениад башха-дика толам баккхарах. Шоай доалахьа машинаш йолча нахa гlулакх дара план 104,5 процент кхоачашъяьй. Ер шу доладелча дена Грозненски межреспубликански центрера ремонт а яь араьяннай 65 эзар легковой автомашин.

Дlабахача итт бетта планал совгlа паччахьалкхенна баь пайда бlаь эзар совгlа сом да. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 4 процент тlехкхоачаш яь, соахка итт бетта хиначул бархl процент лакхъяьй из. Планал совгlа мел даь ремонтин балхаш из лакхъяра чотах даьд.

Социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай итт бетта план 113,8 процент кхоачашъяьча Бариев Мурат керте латтача автомашинашта басар хьокхача участка коллективо. Шоллагlа моттиг яьккхай Петербиев Зияудина кулгалдеча ремонтни участка болхлоша. Цар итт бетта задани 110 процент кхоачашъяьй.

* * *

Производства эффективности балха дикали лакхъяра тlагlертта къовсам лоттабеча «Союзавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни завода коллективо дlабахача итт бетта даькхча къахьегама толамех республикански социалистически яхье шоллагlа моттиг яьккхай. Дерригача технико-экономически хьокхамий паччахьалкхен план дикка тlехкхоачашъяьй цо. Планех лаьрхlачул совгlа маьхала яьккхай 77 эзар сома маьха продукци, арахийцай 79 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задани а дикка тlехкхоачашъяьй.

Планал совгlа продукци маьхала яккхарах, бийдал, метал, электроэнерги, кхы йола материалаш кхоярах, арахецача продукцега дlабода мах лохбарах укх шера планал совгlа паччахьалкхенна баь пайда 33 эзар сом да.

Яхье хьалха латташ хьабоагlаш хиларца белгалъьйна я Кучеренко Василий Ивановича кулгалдеча электронно-монтажни цеха коллектив.

* * *

Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера тlаийца социалистически декхараш мишта кхоачашду шуъ коллективо аьнна тха корреспондента даьча хаттара жоп а луш Карабулакски химически реагентий завода планови отдела йоккхагlйолча экономиста Семенихина Раиса Петровнас аьлар:

«Итт бетта планал совгlа маьхала яьккхай 91 эзар сома маьха товарни продукци, цу юкъа укх бетта чотах арахийца валови продукци 51 эзар сом мах болаш хилар. Арахецача продукцега дlабода мах лохбарах укх шера производствачa баь пайда 56 эзар сом да. Планал совгlа арахийцача продукцех дукхагlъяр къахьегама овсарле лакхъяра чотах хьаль я. Ер шу доладелча дена завода коллективо планал совгlа паччахьалкхенна 43 эзар сом пайда баьб.

Технологически режим нийса лелаеш къахьегаш я Скориков Анатолий Александровича керте латтача «В» яхача смена, Тонкогубов Петр Александровича кулгалдеча химически реагенташ арахецача участка коллективаш.

* * *

Тха корреспондента шийца къамаьл хилча Вознесеновски газобензинови завода плановни отдела экономиста Цымченко Ирина Федоровнас аьлар:

«Хlара балха дийнахьа хьадер дукхагlа хилийта!» яхача девизах йола социалистически яхь шерра яьржай тха коллективе. Цунга хьежжа дика да оаха укх шера доахаш дола толамаш. Дlабахача итт бетта планал совгlа маьхала яьккхай оаха 107 эзар сома маьха товарни продукци, арахийцад 10 эзар тонн стабильни доаца газови бензин. Ер шу доладелча дена 25,1 миллион кубически метр бензин дlакъоастадаь газ ара а хецаш, предприяте болхлоша хlанзлехьа дикка тlехкхоачашъяьй шу хьокхама цхьайтта бетта план.

Производства эффективность лакхъяра ший ерригa торонаш оарцагlъяхача завода коллективо 105,9 процент кхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра задани. Арахецача продукцега дlабода мах лохбарах укх шера производствана баь пайда 156 эзар сом да.

Хьинаре къахьегарца белгалъьйна я Богданов Александр Михайловича кулгалдеча цхьоалагlча компрессорни станци Королев Анатолий Васильевич керте латтача КИП-а участкаи коллективаш. Цар эггара хьалха кхоачашъяьй итт бетта план.

ДоагIаш денна совгIат

Къахьегаме гlоръдьний толамаш даьхача Ерригсоюзни социалистически яхье хьалхилаттарашта КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцамех 1981 шера СССР Паччахьалкхенна време елар укх деношка. Царна юкъе ва вай мехкахо Шалински района «Джалка» совхоза механизированни отряда начальник. Социалистически Къахьегама Турпал Саидов Бауди Магомедович.

Доагlаш денна совгlат да из. Хьажкlаш кхееш волаш 1960 шера дена цхьа пятилетка дlаяхийтанзар цо хана шу а ши шу а хьалха кхоачаш ца еш. Механизированни отряда керте оттавича толамца къахьега нах оарцагlбаха а вlаштlехьдалар цуи. Доккхий декхараш кхоачаш ца деш шу дlадахийтац тlехьарча хана цуи отряда коллективо. Дика къахьег укх шера а.

Масала, гурахьа дийна ялат хlара гектара тlара юкъера лаьрхlача 22 центнер чуйнцар, хlаьта хьажкlаш хlара гектара тlара 40 центнер яьлар. Планал дикка совгlа йолаш чуераеш я хlанз шекара свеклаш.

Даькъала хилда хьа совгlат, сий дола къахьегамхо, Саидов Бауди!

Х. МАГОМЕТОВ.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ ГУЛЪЯРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

Ворхlаллагlа кержача Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета бихьлагlа сесси гулъе 1981 шера 15 декабре г. Грозне.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1981 шу, 11 ноябрь.

Нов. М. Д. ЧЕНТИЕВАНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР IИЛМА ЗАСЛУЖЕННИ ДЕЯТЕЛЬ» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Халкъа образоване даькъе доккхий гlулакхаш карагlдувларах, дукхача шерашка бернате Iилма-педагогически болх барах, общественни вахаре хьинаре даькъа лацарах «Нохч-ГIалгIай АССР Iилма заслуженни деятель» яха сийлен цlи йойла нов. Чентиева Мариам Джади — РСФСР просвещене министерства къамий школай Iилматохкама института Нохч-ГIалгIай филиала йоккхагlйолча Iилман болхлочоа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1981 шу, 11 ноябрь.

ХЬИНАР АЙДАЬ КЪАХЬЕГ

Экономически а социальни а дегIаьхара даьккъе шерда толамаш а доахаш дездар Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша деррига халкъа кIей — Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 64 шу дизар.

Октябра хьалхара социалистически яхь шерра йоаржаьча производственни коллективаша рапорт делер оттаь планаши тIайца социалистически декхараши хана хьалха кхоачашдарах. Республика бIарча индустри хьайцача итт бетта программа дийка тIехкхоачашдьалай, планах лаьрхIачул совгIа маьхала йиххай 7 миллион совгIа сома маьха тайп-тайпара продукци.

Республика мехкдаьттахоша планах совгIа даьхенна делар 33 эзар тонн мехкдаьттен 36 миллион кубически метр гази. ТIайца юкъара декхараш кхоачашдеча пар лаьца лоархIаме дакъа да ца. Республикерча машинашъераша планал совгIа хьаьй цхьа миллион сома маьха тайп - тайпара продукци. Планал совгIа кIезига продукци арахийцаяц яйгача кхачан, промышленноста кхыча доаьхой болхлоша.

Уж къахьегама толамаш дуккхача даьккъе хьахиннад КПСС XXVI съезда решенеш, цхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера ведани толамца кхоачашш тIехкхоачалшй яра деррига халкъо шерра социалистически яхь йоаржаярах.

«Социалистически яхь — дуккхача наькха творчество — белгалдаьккхар КПСС XXVI съезде новкъостa Л. И. Брежнева. — Боккъалдар аьлча из хьахиннай наькха лакха сакхетами инициативен хиларах. Духхьал цу инициативо новкъостал ду гуча а йоахаш производства резерваш болх бе йолаялийта, эффективности балха дикали лакхъе».

Арахеца продукци дуккагIа хилийтара, къахьегама овсарле лакхъяра, арахеца изделеш дикагIа хилийтара хьинаре къахьегарах дола масалаш дукха доаладо йиш я.

Дуккхача коллективаша хьинаре къахьегарах тешаме лард еллай хенал хьалха шера планаши тIайца декхараши кхоачашдара.

Царех я Грозненски ремонтно - механически, «Красный молот», «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни заводаш, кхы дуккха яраш.

Лакха мах бе беза дуккхача коллективаша арахеца продукци дуккагIа хулийташ, производства торонех бизза пайда ийбеш беча хьинарехча балха.

1981 шера дIабахача итт бетта соахка цу юкъа арахийцачул дуккагIа продукци арахийцай Грозненски ремонтно-механически заводе 7 процент, «Промавтоматика» НПО опытни заводе — 6 процент, радиотехнически заводе — 13 процент. Назрановски трикотажни фабрике — 28 процент. Наурски чхьагIар доаьккхача заводе — 24 процент. Шалински мехлесхозе — 26 процент, Ачхой-Мартановски мехлесхозе — 20 процент.

Доккха беркат даьлар производства хIара участке лакха эффективность хилийта яхача девнаах лыржа хиннача яхьах.

Из къаьгга хьахьох республикерча 26 предприятие е хIара пхелагIа йолча предприятие тIа мел кхийтта продукци къахьегама овсарле лакхъяра чотах тIехкхийтта хиларо.

Из да заводашкен фабрикашкен машинех, оборудованех, болхлой низах дикагIа пайда ийбу, хьалха пайда ца эцаш хинна керда торонаш юкъейоаланьй яхилга.

Яхье хьалха латтараша, производства новатораша даьхача толамаша тешал лу производственни коллективашка пайда эцаза йола торонаш дукха хилара.

Хьалхарча даьнъе белгалдаккха дезаш да цхьайолча предприятешка оборудоване, машиний, приборий, материальнийн къахьегамен ресурсай даьнъе укх тIеххьарча хана хувцамаш хиннадеце а, цар балха хьокхамаш соахкарчул эсалагIа хилар.

1980 шера итт бетта арахийцачул кIезигагIа продукци арахийцай укх шера цу юкъа «Трансмаш», цементни заводашка, Нохч - ГIалгIай карьероуправлене, Грозненски кога гIирс беча фабрике, ацетонови заводе, Ермоловски леспромхозе, кхы а цхьайолча предприятешка. Из гIулакх дIахо ла мегаргдолаш дац.

Экономически обзор

Цхьайола предприятеш тIехьайнсар бахьан долаш дIабахача итт бетта кийч ца еш йисар дукха хьу, яра да хецаш йисар дукха ардах, етта кирпичаш, эшшбетона конструкцешш изделеш, цемент, тIехьнахьа дувхаду паьлата баракъаш, телата кога гIирс, халкъа эша кхыдола товараш.

Кхы а вогIа гIулакх да цхьадола товараш дIадахача шера укх хана арахецаш хинначул кIезигденна хилар.

Шоай бехкагIа доацаш нийслуш дола гIуланх да из яхаш бехказе бовла тIерт цхьабола кулгалхойн специалисташи, производства молла гIча участкера тIехьабусаш хилар дIадаккхара де дезар а ца деш.

Масала, хьаьаргда вай къахьегама овсарле дегIаьхар. Цхьайолча коллективаша цу хьокхама заданеш а тIайца декхараш а тIехкхоачашлу, хIаьта кхы коллективашка къахьегама овсарле дегIа а ца улаш лохлуш я.

Республика промышленность бIарча хьайцача къахьегама овсарле лакхъяра итт бетта план кхоачашъяьац 13 предприятие. ДIадахача шера укх хана арахецаш хиннача юкъера лаьрхIача хIара болхлочо хьаеш йола продукци дикка кIезигъеннай: Грозненски кога гIирс беча фабрике, ацетонови заводе, Нохч-ГIалгIай АССР кхачан промышленноста ерригача министерстве, кхы а цхьайолча предприятешка.

Хелкъа боахама керттерча декхарех цаI да бийдал энерги, доагор, кхыйола материалаш кхоелга. Къахьегама коллективашка кийч а яь чакхйоахаш а доагора - энергетически ресурсаш кхояра тIаерзаь йола мероприятеш. Цу лоархIамеча балха тIа хьинар кхо ца деш болхлоша, специалисташа, кулгалхоша къахьегарах доккха беркат доал.

Республика промышленни предприятешка, гIишлошъечея транспортни организацешка 1981 шера 9 бетта кхоаьй Iаьрикча металла 2,6 эзар тонн прокат, 1,5 эзар тонн цемент, 21,5 эзар тонн условни доагор, 78 эзар гигокалори йоахала энерги, 31,5 миллион киловатт - сахьат электроэнерги, 1,7 эзар тонн дизельни доагор, 0,8 эзар тонн автобензин.

ХIара шера материальнийн доагоро - энергетически ресурсаш кхою Ленина орден лелаеча «Грознефть» производственни объединене, «Нефтехимзапчасть», «Электроприбор» яхача заводий, кхыча коллективий.

Цхьабакъда, материальнийн доагоро - энергетически ресурсаш йоагIачул дуккагIа йоеш а дукха моттигаш нийслу. ДIабахача итт бетта 353 кубически метр йоагIачул дуккагIа хьун материалаш йоаьй «Терек» яхача Нохч - ГIалгIай мебельно-хьун хIамаш еча производственни объединене, 2,8 эзар гигокалори йоахал ацетонови заводе, 4,7 миллион киловатт-сахьат электроэнерги — цементни заводе, кхыча предприятешка.

Продукци хьаеча дIадохийтача доагора, йоахала, электроэнерге, материалий удельни нормаш кIезигъяра де дезар дац. Котельно - пийшкий доагор, энерги, материалаш дIаахийтара йолча нормашка цIаькха хьежаш «Севкавнефтегазпереработка» яхача производственни объединене, Грозненски ремонтно - механически предприятие, механизировани карьерни боахаме, кхычахьа. Дийнадийта йиш яц доагора - энергетически материальнийн ресурсаш кхояр производства эффективность лакхъяра йола керттера торонаш хилар.

ХIанз производственни коллективашта хьалхашка латта керттера декхар да цхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера планаши тIайца социалистически декхараши толамца кхоачашдар. ЛоархIаме гIулах да хIара предприятие планах арахеца еза продукци хьаяь ца Iеш, яьча договорашка хьежжа йоагIача ассортиментахи оттаьча ханех из потребителашка дIакхачийтар.

Халданза йоакхо е еза арахеца продукци дикагIа хилийтара, хIанз а тIехьа брак еш моттигаш нийслу, цу гIуланхацца тIагIертта къовсам лоаттабе беза.

«Планировани а еза товдараи производства эффективности балха дикали лакхъяра боахама механизма ю воздействи чIоагIъяра» яхача КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцамга хьежжа 1981 шера дена гIишлон-монтажни организацеш яьхай товарни гIишлон продукцена планировани ерга. Цу организацей керттера хьокхам — заказчикига дIаеннача чийчача объектага дIадахар. Республикерча 95 подрядни гIишлон-монтажни организацех керда чa планированех болх беш я 93. Кердача хьалхашка баьча балха итогена хьахьокх подрядни гIишлошъеча организацеша пусковой объекташ хьаьаьча дуккагIа материальнийн къахьегамен ресурсаш хьежаеш хилар.

1981 шера ийс бетта ерригa республика хьайцача товарни гIишлон продукце план подрядни организацеша 104 процент кхоачашдьай.

ДIадахача шера укх хана хинначул юкъейоаланьъ керттера фондаш 6 процент дуккагIа я. Керттерча подрядни гIишлош еча организацеша товарни гIишлон продукце ийс бетта плана кхоачашдьай укх тайпара: Нохч-ГIалгIай гIишлош еча управлене — 103 процент, «Грознефтехимремстрой» треста — 106 процент, «Чеченингушводстрой» гIишлош еча управлене — 172 процент, «Чечингавтодор» управлене — 161 процент.

Шоай низаца гIишлон балхаш дара план кхоачаш ца яь йола коллективаш кIезигагIа хилар ийс бетта.

ГIишлон - монтажни организацеша мехи чубаха цIенош гIостедахара ийс бетта план 104 процент кхоачашдьай, болх бе йолайлийтай 370 моттиг йола деша даха ха йоацача берий учреждениеш, из хул 161 процент.

ЦхьайтталагIча пятилетка хьалхара шу чакхдала йисар шин бутт гаргa хa чаре яц, кхоачашъе еза планаш йоккхий я. Шера йола ерригa плановни заданеш толамца кхоачашъяра керттердар да массайолча участникаш хьинарг къахьегаш.

Укх шера 550 гектара тIа шекара свеклаш хьалхехьай «Шалинский» совхоза кхаш лелайдераша. ХIаьта 26 октябре уж хьацна а баьинаб. Планах 270 центнери тIайцача декхарех 300 центнери йолаш хIара гектара тIара 423 центнер свеклаш яьхай юкъера лаьрхIача. Совхоза вIаштIехьдаьинад планах дIаьлла эзараш 14 эзар тIайцача декхарех 16 эзар тонн йолаш, шекар доаккхача заводе 18600 тонн свеклаш дIаялла.

Уж хьалхееча боккха толам баьккхаб итталагIча пятилетка шерашка хьинаре къахьегарах Даьхено «Знак Почета» яха орден еннача Бачалова Мелижас. Тхьо шу совгIа ха я свеклаш лелееш по совхозе къахьега. Цхьа шу дIадахийтаи Бачаловас боккха толам ца боаккхаш. Укх шера 68 гектара тIа хьалхехьар цун звенос из маьхе культура. Юкъера лаьрхIача цо хIара гектара тIара 450 центнер яьккхай.

Шекара свеклаш дика хьалкхехьай укх шера цу совхозерча звеноводо, КПСС членаша Къахьегама Цlеча Байракъа орден лелаеча Эгласова Соуханта, Исаева Хьавас, Мичураева Зулайс, кхыбараша. Толаме кхоачашдаьд цар а шоай декхараш планал совгIа дуккха а дуккагIа свеклаш паччахьалкхена дIаяу а луш. ЦхьайтталагIча пятилетка кхоалагIча шера чотагIа къахьегаш ба уж а Бачалова Мелижа а.

Шекара свеклаш комбайнашца хьайоахача, подъемникашца уж машинаш тIа йоттача, кхы механизированни балхаш деча белгалбаьинаб Ваталов Iаддал, Абдулаев Саламу, Дудуркаев Юсап, кхыбараш.

КПСС XXVI съезда решенеш толаме кхоачашъяра деррига шоай низаш оарцагIлаьха къахьегаш ба совхоза болхлой. ХIанзале совхоза 334 болхлочо толаме кхоачашдьай укх шерара шоай планаши тIайца декхараши. Царна юкъе яьржача социалистически яхье хьалхалаттарех ба 47 коммунист.

С. АУШЕВ.

СУРТА ТIА: «Шалинский» совхоза свеклаш кхою звеневая Бачалова Мелижа.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ШОФЕРА ХIАРА ДЕННА БОЛХ БУ

Милице старшина волча Цуцаев Вахас кабина чура Iо а кхоссавенна, шийна тIайийхача мундира тIара дом дIабоаккхаш кулг а теха, салам долчча бесса, воагIашехьа хьаккхаьнта къамаьл доладир Сунжевски илат дIачуийлеча пункта лаборанткашца. Ше дикка раьза воаца кеп а уйтееш, дувцар цо шийна юххе лаьттача шофера бехках тахан делкъьийна хIама ца дуаш висав ше яхаш.

— Фу деладу Iа, Хьасан, сага мопалла хIана вув Iа? — аьлар мехкараша, кокамна а ювхаш волча, гIайло дегI долча эIамийтача сагага.

Цо фу аьшна жоп делар, хьалхазанзар сона, кагий нах а мехкарийн а чIоагIа бела а бевна.

Иштта вейзар сона духхьашха «Сельхозтехника» яхача районашта юкъерча производственни объединене хьалха латтача къахьегамхоех цаI — Х. А. Мочкев. БIаь тхьаь итт шофер ва цу барт болча коллективе къахьегаш. Мочкев Хьасан Ахмедович, новкъостиша доккхал а деш пятилетка гвардейцаш оалаш барех цаI ва.

Предприяте наьрай отделе вера из Сунжевски автошкола дийна дешаш йисте ма яьккхийте а. Саг хоиставара башха тIера а боацача шоферашa тернаьлдир нерда балха вевача эIамигача сагa дика гIулакхаш. Из-м пешвоалa хIама а дацар: эггара диканагIа вова саг балха тIа, лоархIаме а бехктонхаме а дола гIуланх де волавелча. ХIаьта Хьасан ше каралаьча гIулакх чIоагIа дезаш вар, бера хана деш вар автомобила ко бе дола ловш. Цо лахувгIар, терналдора нaхa леладер.

Предприяте а районе а яьржача социалистически яхье дуккхаза воттийна, КПСС райкомо, республика Министрий Совето Сийлен грамоташ тийнача цхьоалагIча класса шофера Хьасан Ахмедовича, коммуниста Мочиева дика кхетаду, эггара боккхагIа бола толам а эIамигачунгара, ше а шийн торонаш а йовзаргара дIаболалуш хилар.

Дукха зIамa ца шинаш бIаь эзар километр яьй цо шийн машинаца тIеххьарча цхьаь шерех ах шерех. Цхьаккха а боахам бац районе из ца хулаш.

ЧIоагIа чоалхане а дукха миз тIаухийташ бе безаш а болх ба, йоах соца къамаьл дечо, хьувкъам чубаьхьача хана бер. Сахилча денз бийса хилладца болх беш хул цун грузовика мотор. Сухала дикал да Х. М. Мачиева балха тIа керттердер. ТIеххьарча шерашка цхьаккха саг шийл котвалийтавац цо социалистически яхье. Алхха укх шера тIехьавитав из шоай объединене шофера Хамхоев Махьмада.

— Хьожаргда вай шу чакхдоалаш хьалха малагIа хул, — вел Хьасан, шийна хьаьгIавенача новкъоста белаж тIа кулг а детташ.

— Хьай лергех мо мара бIарг кхетаргбац хьа хьалхарча моттигах, — йоах Махьмада ше машина тIа ховш.

— ХIаьта сона а ха яьннай, — йоах Хьасана сахьате тIа а хьежа. — Иштта а дукха ха йоаьй аз хIама душ.

Минут ялаелхьа дема кIур тIехьа а буташ гола тохкача къайла аьх борташ лакх а даь йола грузовик.

М. ТОЧИЕВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

ПИСЬМОШЦА БУ БОЛХ ТОАБЕ

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совет хьежар республика торговле министерствен бувзама производственно-технически управленех къахьегамхой письмошца бу болх эргабоахаш тоа мишта бу.

Министрий Совето белгалдир торговле министерствай бувзама производственно-технически управленех «КПСС XXVI съезда решенешка хьежжа къахьегамхой письмошца бу болх дIахо эргабоахаш тоабаракь» бола КПСС ЦК соцами цу дешах бола НГIАССР Министрий Совета соцамя кхоачашбеш письмошца бу болх тоабара, гражданий письмошка, предложенешка, жалобашка хьажара чIоагIа тIахьожам лоаттабара цхьадола гIулакхаш даьлга. Письмойн заявленейн учет лелаю, царца болх бара тIахьожам лоаттабе нах къоастабаьб. Уж дешаш ханханахьа къестаду бувзама управлене советен торговле министерства коллеген заседанешка.

1981 шера кIезигагIа письмош ух торговле министерствен бувзама управленен, ЦоалагIа кхухьийта жалобаш а кIезигъенная.

ХIаьта а письмошца беча балха тIа долаш да тоъал кхоачамбоацараш а ца деш дутараш а. Чакхйоахача мероприятеша царех хьахилча бакъахьа хетар хьахилийтац, граждашаша яъзе бокъо а йолаш яъзеш йола жалобаш заявленеш хьахулийта бахьанаш дIадахац.

НГIАССР торговле министерства предприятей цIерагIа дукха жалобаш ух нийзорхошта деш дола гIулакхаш гIожа дара, цар хьаштий уйла ца яра, мах бера дисциплина телхаяра, товараш хьуледара, тарза оаш, мах хIаьпаш Iехабара, торговле кхыйола бокъонаш телхаяра.

Письмошца беча балха тIа цIенхаштта кхоачамбоацараш да бувзама управлене а. ДуккагIа йолча хана жалобаш хул телха телефон шийн ханнахьа ца тоаяра, газеташ, журналаш, телеграммаш тIехьайоахаш хьаккхьара, и. кх. дI.

Бувзама управлене хIанз а дийна вIаштIехьдаьккхадац шийн кара йолча ерригача а организацешна наькха хьаштий е йоагIа уйла елга, цу хьаькъехьара бюрократизм ца ловлга. Из бакъду Гудермесски, Назрановски, Советски, Шалински бувзама узлашка жалобаш заявленеш дуккагIа аха яларо.

Из тайпа хьал эттад бувзамен торговлей коллективашка беш бола организаторски кхетамен болх де лерхIачол дика тIаберзабаь ца беш хилар бахьан долаш. Цхьайола мероприятеш чакхйоах е йоагIа кийчо ца еш, харцахьа лелалер кIоаргга ца тохкаш.

Торговле министерствай бувзама управленен хIанз а де доагIар даьац жалобаши заявленеш язъйиташ дола бахьанаш дIадахара, отраслей балхахоша шоай декхараш дизза кхоачашдара.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето республика торговле министерство (нов. Мирчев Ф. В.), бувзама Нохч-ГIалгIай производственно-технически управления (нов. Хаит А. З.) декхарийла яь укх соцам тIа белгалдаь кхоачамбоацараш дIадаха, къахьегамхой предложенеш, заявленеш, жалобаш, къоастаяра болх эргабоахаш тоабе, царга норта болаши шийн ханнахьех хьожилга Iалаш а деш.

НГIАССР торговле министерстванен бувзама Нохч-ГIалгIай производственно-технически управленешем тIадиллад:

— шоаш доал деча отраслевой отделашка, подразделенешка, службашка письмошца болх мишта бу кест-кеста хьежа, подразделенейн службай кулгалхоша цу хьакъехьа деча хоамашка торговле министерства коллеген бувзама управлене советен заседанешка ладувгIа;

— граждашаша кхы цIаькха а коллективни жалобаш язъяра бахьанаш гучадаха а дIадаха а;

— шоашта кара йолча служабашка гражданий письмошца, предложенешца, багагIа деча дехарашца беча балхах бола гIулакхаш тIерча наькха шоай бехктокхам айбаря тIаберзабаь организаторски, кхетамц болх тоабе.

Министерствашта, Госкомитеташта, ведомствашта, горисполкомашта, райисполкомашта тIадиллад «КПСС XXVI съезда решенешка хьежжа къахьегамхой письмошцен предложенешцен беш бола болх дIахо тоабара де дезарех» НГIАССР Министрий Совето 1981 шера 26 мае баь соцам бизза кхоачашбар Iалашде.

БУРУВДЕТТАРИЙ ДИКАГIЙОЛА ОПЫТ—МАССАНЕНА А

КЪАХЬЕГАМА ЙОККХА КОТАЛО

ВIубенна чакхдоаккхаш латт цхьайтталагIча пятилетка хьалхара шу Грозненски бурув тохара балхий управлене лаьттан ченаш техкараша. Доккхал де йиш а йолаш къахьегама толамаш доахаш хьабоагIа уж ер шу доладелча денз. Бурув тохара итт бетта план 107,5 процент кхоачашдьай, цу даьнъе эксплуатационни бурув тохара паччахьалкхен план 159,6 процент кхоачаш а еш.

Из УБР бурувдеттарашa баьккха боккха къахьегама толам ба. Воккха лоархIам болаш ба из керттерча даьнъе къахьегама овсарле лакхъяра чотах баьккха толам хиларах. Кердача коталонашша уж кхувлаш яр дика вIаштIехьаьккха социалистически яхь. Шоай хьинарш низи кхо ца беш къахьийтад яхье баьшгарашa производства эффективности балха дикали лакхъяра.

ВорхI бетта 5100 метр бурув а тохаш, шера скважина яь йистенкхар — хIанзалца хьа бурувдеттараьнта дагадезa хIама дацар.

Из толам боаккхача белгалъялар коммуниста Мау Александр Григорьевич керте латтача «Правобережни-141» яхача буровой коллектив.

Экспериментальни бурув тохилга тхоай коллективана тIадиллалга хайта, — аьлар Александр Григорьевича, — чIоагIа лог тохалелар са. ХIана аьлча из йоаккхача тахка дезаш дар къаьсткъаьстача операцей керда осташ, бурув тохара йолча параметрашта тIахьожам лоаттабу керда прибораш. ХIаьта Правобережни яха майда цIаккха а бурув тохаза кердаярех яр. 30 шу дизадар бурув деттача со къахьегаш вола, хIаьта а шенувлар лоархIавергвийтеш цу декхарех яхаш. Дагаваьлар бригадаца. ХIараненен дIахайтар бе безаш бола болх чIоагIа халеи чоалханен хилар. Буровой коллективерча 25 сагах цаI дIакъаьстар, вож мел бараша раьза хинна тIайийцар из декхар.

ТIерча мелашкара мехкдаьтта гучадаккхара 5100 метр кIоарга яккха езаш яр скважина. Къоастайяр из скважина йоккхача эшаргйола обсадни турбаш, кхыйола техника. Скважина яккхара бурув тохача дакъа доэаш хилар зай мехкара IилматIахкама институташ, «СевКавНИПИнефть».

Кердача конструкцех яккха лаьрхIар скважина. Из йоаккхача юкъеяхьа мел лерхIаш йола техника хьалхагIа а белгалъяьккхар. Царна юкъе яр тайп-тайпара кондуктораш, бурув детта осташ, обсадни, эксплуатационни, промежуточни колоннаш, турбаш.

1980 шера 16 октябре бурув а тохаш яккха йолайир «Правобережни-141» яха скважина. Из яккха йолаевна ехи бутт боалаше а цигга тохаш дола бурув 4480 метрга кхоачаш кIоаргделар. Из толам баккха вIаштIехьдаьлар материально - технически Iалашо сагa къаьстта дика вIаштIехьдаккхарахи бурув тохара йола технологи дикa техха хиларахи.

«Грознефть» объединене духхьашха № 141 йола Правобережни яха скважина йоаккхача Iочуяхийтар диаметр 339,7 миллиметр йола цхьа промежуточни колонна, цуна цхьаь секце дозал 318 тонн а долаш. Iалаьмате боккха мухь айбе могача оборудованехи импортни муфтехи пайда ийбарах вIаштIехьдаьлар цхьа секци мара йоаца колонна скважине Iочуяхийта а скважина сихагIа чIоагIъе а.

Дукха скважинаш а яьха, цу балха тIа йоккха опыт йолаш А. Г. Мау керте латта бригада яле а, коллектива хIара доаккхашхочунна массе а тайпа инструктаж яр, хIара смено шийн болх дIаболабалехьа белгалдоахар по де деза балхаш, нийсдала тараду кхоачамбоацараш а дувцаш. Эксперимент дика чакхьяьннай, бригада гIехдика лоархIайир шийна хьалхашка оттаяьча декхарех. Колонна скважине Iочуйохийтача йоаь балха ха 16 ди-бийса мара хилаьар, из санна № 147 йола скважина йоаккхача колонна Iочуйохийтача йоаьр 42 ди-бийсев № 134 йола скважине 44 ди-бийсев хилар.

Скважина йоаккхача 3020 метргара 3930 метрга кхачалца бурув тохача хана пайда ийбир импортни остех. Изза кIоарга бурув тохача доаьар илх оста мара хиланзар. Юкъера лаьрхIача хIара остаца техa бурув 152 метр я. ХIаьта 3930 метргара 4730 метрга кхачалца бурув тохача хана пайда ийцар кхаь опытно - экспериментальни остах. 137 сахьата техар 166 метр бурув. Дика къахьегама толамаш даха бурувдеттарий вIаштIехьдаьлар «ВНИИБТ» Грозненски отдела болхлоша бурув тохачера режим нийса лелаярахи бурув деттача остех цар бизза пайда ийбайтарахи. Технологически параметраша каддоса тIахьожам лоаттаьйир цар укхаза оттаьчи буровой станке новкъосталца.

Уж ЛАКХЕ белгалдаькха а кхыдола а кердараш балха юкъе а кхувлаш, хьинар кхо ца деш бурувдеттараша къахьегарах йоккха къахьегама котало яьккхар А. Г. Мау керте латтача буровой коллективо. № 141 йола Правобережни яха скважина яккха йолаенна шу диза ши ди дисача хана боккха кхаъ кхачар «Грознефть» объединене цу скважинера йоккха мехкдаьтта кIеж техай аьнна. Ииъ миллиметр йола штуцере гIолла скважино дийнахьа буси луш йола мехкдаьтта 124 тонн яр.

Бригадо бурув теха а яьккха техкар скважина цхьаьн шера. Бурув тохача пайда ийца ха 99,5 процентага дIакхаьчар. Цхьаьи станокаца бетта бурув тохара сухал 439 метр хилар. Из скважина йоаккхача экъах паччахьалкхена баь пайде 542 эзар сом хилар. Дукха бехктонитови лоабат, утяжелитель, кхыйола материалаш кхойир.

А. Г. Мау керте латта бригада чоалханеи экспериментальнийн декхараш кхоачашдара йолча ерригача комплексах гIехдика лоархIаьай. Нагахьа санна ма хетта дика материально - техничеcки Iалашо яра гIулаях хуле, бурув тохара технологи нийса лелайол, вай чоалханерча геологически хьалашка а шерага кхачалехье йолча хана скважина йистеккхя йиш хилар яьъгта дIахьекхар цу бригада бурувдеттараша.

Мишта вIаштIехьдаьннад Мау Александр Григорьевич керто латтача буровой коллективе иштта йоккха къахьегама котало яккха? Керттердар да къахьегам кхетаме вIаштIехьа а баьккха бурувдеттарашa хьинар кхо ца беш болх бар. Бригаде цхьаькха саг вац къахьегамен производственни дисциплина телхаеш. Буровой а энергетически а оборудоване дика доэа ларах хадданза болх беш я ерригa механизмаш. Болх ца соцабеш, вIалла балха яa ца йоаеш хугалу укхазара сменаш. Буровой оборудованена дика доэа ду слесара А. К. Лобова, электромонтераша В. Гайдина, А. Сундукова, В. Карпушкина.

Массех балха гоавал йоаллаш вагаьха саг вац буровой коллективе. Цудухьа мичча хана шийн новкъоста метте дIа а этта къахьега йиш йолаш ва царех хIараввар. Бригада хьокхамаш дика хилар дуккхача даьнъе тийша да производства культура лакха хиларах а. Бурувдеттарий хьалаш а дика тоадаь укхаза. Цена я бытовкаши салоIа помещенеш, бIайха кхача лоаттабеш столови я.

ЧIоагIа терко ю бригаде кхерамален техниках болча балха, халданза чакхйоах аварии ца хилийтара, бурув тохача хьовзам ца хилийтара тIаерзаь мероприятеш. Лоаца аьлча, цаI массанена а тIехьа, массаа а цхьаьнена тIехьа яхача коммунистически принципах къахьегаш ба бригада бурувдеттараш.

Баккъа, массанена масал гелаш ба укхаза 15—20 шера къахьегаш бола лаьттан ченаш техкараш И. А. Бычков, Н. Т. Мытнев, В. Л. Матюхин, къоа бурувдеттараш С-М. Шахбиев, Ю. С. Глушенко, бурувдеттарий гIончаш П. С. Киселев, В. В. Бычков, З. Эльмурзаев, Ф. Медведев, операторашколлектораш С. А. Мау, Л. Колесникова, Т. Келесниченко, кхыбараш.

З. СИЗОВА,
«Грознефть» объединене НИС-а социалистически яхь отдела начальник.

МОСКОВСКИ ОБЛАСТЬ. «Мостотрестъ» 18-гIча мостотряда гIишлонхошен монтажникашен доккха къахьегама совгIат кийчдир Октябра цIейна. Клязьмински водохранилищава тIагIолла тулача СССР европейски даькъ тIа доккхагIдерех долча автомобилаш лелача тIай хьалхара эргIа хьаьльаь яьккхай. Хлебникова яхача пристана юхе Москва — Дубна яхача трасса тIа хьаьлъьй ше санна кхыйоаца инженерни сооружени — цун деррига дIоахал кхо километр гургда, царех 480 метр — хина лакхе гIолла ехна яьшкбетони конструкцеш я.

СУРТА ТIА: Хлебникова юххера керда тIай.

В. СИЗОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

Дешар къахьегама уллув

СССР Конституце йиза боккъонаш енияй советски нaхa мах боацаш деша, салаIа, дарба де, болх бе.

«Грозэнерго» предприятей бIаь гарга саг ва болх а беш лакхерчен юкъерчей дешара заведенешка, къахьегача кагирхой сайрийнарча школашка дешаш. Царна юкъе ва дефектоскопист Павлов Сергей — Грозненски мехкдаьтта института сайрийнарча отделене студент, операторашь Копытина Екатеринен Захарова Светланен — Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университете, бухгалтер Еременко Валентина — механизацен учетен техникуме. Учебно-курсовой комбинаташкея квалификаци лакхъеча институташкен балха юкъера а ваьнна дешаш ва 40 энергетик. Энергосистема ерригача подразделеней эксплуатационни, ремонтни, гIулакх деча персоналаца дIаьйу технически дешар.

«Грозэнерго» ремонтно-наладочни предприяте слесаралла болх беш волавелар Моргулев Владимир юххьанца, хIаьта Седашов Николай — ТЭЦ-2 яьшка хьожача машинисталла. ХIанз ремонтно-турбинни цеха кулгалдеш В. Моргулев, Н. Седашов керте латт ТАИ цеха.

Х. СУРУДЖАНЦ.

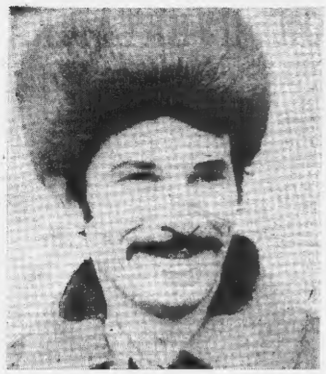

ДАЬ НАЬКЪАГlА

ОЧЕРК

Гуйре яле а, шийла йоацаш, сийрда малх а хьежаш ди дар тхо «Гlойтинский» совхоза № 3 йолча бригаде нхаьчача хана. Хоза эттача ханах пайда а эцаш, кхашкара гуйран балхаш сихагlа чакхдахара тlабийрза боахкар механизатораш. Кхай цхьан оагlорахьара хьахозар ялат дlадуьш йоахкача тракторий тата, вокх оагlорахьа, юрта гиьяв боаццаш, свеклаш чуэцаш бар кхалнах.

Хи йистте, айеннача игlача кхай тlарча стане профилактика е сийца латтар бийсаина болх беш хинна массехк трактор. Свеклаш чуэца кийчъьяча царех цхьаннека юкъе воаллар лакхарча дегlара аlамига саг — Шемильханов Ваха Жумидович. Совхоза механизатораштa юкъе нъахьегамс хьалхалаттачарех ца! ва из. Из волча дакхкадар тхо.

Вахас совхозе болх бу 1970 шера дена. Хьалхарча шин шера селлка тlа, цул тlехьагlа дlадийнача ялатниита хиш дехкаш хилар из. 1972 шера дена тайп-тайпара трактораш лелаю цо. Дукхача шерашка социалистически лхьо хьалха латташ а коммунистически къахьегама ударник волаш а хьавоагlа къона механизатор. Совхоза центральни усадьбе цун сийна дункхаза цlе байрахх айъьй, хьинар долча механизатора сурт хадданза Сийлен улга тlа доалл. профессех дикагlволчунна луш дола диплом а да цунга.

Хlана а тlехьа йицлац цунна дикагlвола механизатор малаа хар духьа совхозе 1973 шера хинна конкурс. Совхозе мел йолча бригадашкара трактораш вlашагlтехар цу дийнахьа. 200 гектар йола лаьтта 10 дакъа а даь дийкъар. Цхьатарра дlайолеелар низ бола 10 трактор ши-ший дакъа аха.

Атта дацар къоначча тракториста Сардалов Іийса, Тайсумов Хьусен санна болча механизаторашца къуаса. Дукха ха яр цар юртбоахама машинашца болх бу, шоаш котбаргхиларах шеко а йоацаш. хийцца лелайора цар трактораш. Іурра дlаболабенна къовсам шоллагlча дийнахьа малх хьалбоаллаш маре чакхбалазар. Тlехьара боал боаххаш воаллар Ваха кха йисте массехк легковой машин соцача хана. Царна тlера lо а баьлла. оахамв йисте гlолла хьалболабелар комиссе членаш. Царна юкъе вар КПСС Урус-Мартановски райкома хьалхара секретарь А. Д. Кагерманов а.

Оахам тlа гlолла чакхбаьнна, кхай йисте сеца латтача Вахий трактора хьатlабаьхкар уж.

— Кlант ва, — аьлар Алхазур Денаевича. Деррига соцlаташ хьона доагlа. Цхьанне санна, комиссе берригача членаша а бакъдир къоначча механизаторо массарел а дикагlа лаьтта аьхалга.

Ваха цу къовсаме котвоаьнналга сона хьалхе а хоара. Из дийнадар сона бригадира В. Ж. Аслаханова. Кхыдар ха безам болаш аз деча хаттараштa жоп а луш, трактора кулг тохаш воаллар Ваха. Мелъенна хинка уллаш вlоагlъль а ваьлла. лаьтта а хьекха машин болх бе кийчйяр цо. Хьа ца оала а гуш дар из кхай тlа ваха сагота волга. Цунга хьежаш бар свеклаш лелаераш. Гуйрахьа ялат дlалуврглола лаьтташ аьха ваьлча, царна новкъостал де воагlарга аьнна дош деннадар цо. Овха шинне а лелорхlар тракторца уж болча лаха.

Массехк ди хьалха вlашагlкхийттача хана бригадиро В. Ж. Аслаханова дийцар наькъа водаш юха а дагадера сона.

— Цхьабола кагирхой, — йоахар цо, — унах во лаьттах къехи. Дукха ха йоашцаш тхона новкъостала городера студенташ баьхкабар. Царех цхьанне, тха юртахочо, «Эй, бригадир, уж свеклаш яха хlамаш малагlаш я хьахьокхал тхога», — аьнна дош ца хетташ цlогlа техача бlагора вера со.

Уж дешаш сона хьалха хеза дацар. Кагирхой городагахьа гlерт. яхаш кхыча боахамашкара лаьтта леладераш леткъаш моттигаш хийлалр. Къона тракторист бlаргавайча гlоне хатта безам бар са: «Хьо жишть найсвеннав уих балха тlа? Дукха ха якхьа лаьрхlадий lа?» Са уйлашта жоп луш санна Вахас ше аьлар:

— Шофера курсаш а яьхай аз. Бакъда, машина тlа-м дукха болх баьбац, лаьттанца дукхагlа безам ба са.

Велаваланза lе магазар сона цо дlахо дийцачунга ладийгlача.

— Цкъа аз фу дар хой, хьона? — аьлар цо. — Трактор тlа со балха ваха хьалхара денош дар уж. Кlаьд а вешна, сай наьне дlа-юха хьоае ца могаш балхара чувера со. Іовижачул тlехьагlа бийсан юкъе хьаура а ийкиха, шlогlа латтача шкафа чура барзкъаш аракхувса волавенна хиннав со. Кхерасинача манас фу леладу lа, аьлна хаьттача. трактор хьалотае воалл со, яхаш аз трактора пускачох йоаллача тlайргах санна ца етташ хинна хьалъахка дадача барзкъех.

Цlаьхха дага а деха, саготталла по шиш професси хержа йоацилга хьахьокхар цу дешаша. Цун даь, кlана пенсионер волча Жумида, деррига вахар а хиннад лаьттанца дувзаденна. Даь никъ воlо цlенхаштта хьаллаьцалга гуш дар.

№ 3 йолча бригадо леладу 1000 гектар гаргга лаьтташ. Царех дукхагlчар тlа ка бола ялеташ дlадув. Хlаьта шекара а доакъора а свеклаша дlалоац 100 гектар гаргга лаьтта. Ерригача юртбоахама культурай лакха хьувкъам кхебаьб кхаш леладераша уих шера. Хlара гектара тlара 26 центнер рожь чуйицал. цул кхы дукха кlезигагlа дац чуийца иlа а. Иштта дина хиннай уих шера свеклаш а хlара гектара тlара 350—360 центнер. Ялат, шекара свеклаш, доакъара культураш дlаювча, уж чуэцача цхьан кхай тlара вокх кхай тlа а воалаш, хьинаое къахьегаш хиллав шерра профиль йола механизатор коммунист В. Ж. Шемильханов. Из дlа мел хьожаваьча шийгара масал а гойташ бу цо болх. Гуйрен тlехьхьара хьувкъам — шекара свеклаш — чуэцача а ца! ахи шинъя нормаш кхоачашъеш бу цо болх.

Тlеххьара нъасташ дlахо деша безам болаш вий хьо? — аьнна хаьттав аз.

— Мичахьа а со деша воде а. лаьттанцара къаста безам болаш-м вац хьона со, — аьнна дар цо денна жоп.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ.

СУРТА ТlА: В. Ж. Ше-[redacted]

И. ПЛИЕВА сурт.

СОВГlАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

ДУКХА БЕРАШ ДОЛЧА НОАНОШТА «МАТЕРИНСКАЯ СЛАВА» ЯХА ОРДЕНАШИ «МЕДАЛЬ МАТЕРИНСТВА» ЯХА МЕДАЛАШИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхьарча Совета Президиума

УКАЗ

1944 шера 18 августерча СССР Лаккхьарча Совета Президиума Указага тьежжа СССР Лаккхьарча Совета Президиума цlерагlа «Материнская слава» яха орденаш «Медаль материнства» яха медалаш лойла дукха бераш долчаноаношта:

ЗАВОДСКОИ РАЙОНЕ ГlОЛЛА

Ворхl бер даьчен хьалкхедаьчен ноаноштa «Материнская слава» яха II степене орден:

Кашиева Лайла Резвановнана — гордезстанце прачкана.

Чаалиева Бета Шаиповнана — ПОГНОС МКУ болхлочоа.

Ворхl бер даьчен хьалкхедаьчен ноаношта «Материнская слава» яха III степене орден:

Ибрагимова Яхена — цlен-нанна.

Садиева Марем Асладановнана — цlен-нанна.

Ялх бер даьчен хьалкхедаьчен ноаношта «Медаль материнства» яха I степене медаль:

Батырова Хамила Саитовнана — УПТК болхлочоа.

Татаева Томуса Залимхановнача — цlен нанна.

Хаьлухоева Абубакара Залихана — цlен-нанна.

Пхи бер даьчен хьалкхедаьчен ноаношта «Медаль материнства» яха II степене медаль:

Абдулкадырова Зулай Шамуловнана — химзавода болхлочоа.

Арсаханова Деша Усаловнана — цlен-нанна.

Аталадиева Асет Абузаитовнана — Малхбоалехьарча электросетий техничкана.

Ахтаева Ашура Ахмитовнана — № 22 йолча столове производства заведующена.

Гиниева Эйзан Хасановнана — «Южэнергетика» ТЭЦ-2 изолировщицана.

Дагаева Залва Нурдыевнана — цlен-нанна.

Фомина Наталья Ивановнана — цlен-нанна.

Хариханова Зулана — бувзама 42 отделене болхлочоа.

Чучаева Яха Хамзатовнана — «Терек» яхача объединене болхлочоа.

ОКТЯБРЬСКИ РАЙОНЕ ГlОЛЛА

Ворхl бер даьчен хьалкхедаьчен нанна «Материнская слава» яха II степене орден:

Сущова Вера Гавриловнана — цlен-нанна.

Ворхl бер даьчен хьалкхедаьчен нанна «Материнская слава» яха III степене орден:

Солтаханова Сепият Абумуслимовнана — № 62 йолча тика продавеца.

Ялх бер даьчен хьалкхедаьчен нанна «Медаль материнства» яха I степене медаль:

Решидова Паду Магомедовнана — цlен-нанна.

Пхи бер даьчен хьалкхедаьчен ноаношта «Медаль материнства» яха II степене медаль:

Байбетирова Яхена — цlен-нанна.

Базарова Табарика — № 41 йолча тика продавеца.

Зубайраева Совзат Кудусовнана — № 57 йолча юкъерча школа хьехархочоа.

Магомедова Ровзан Джунидовнана — цlен-нанна.

Магомадова Лайла Даудовнана — «Грозразнобыт» болхлочоа.

Махмудова Хайхат Махмутовнана — цlен-нанна.

Тамаева Малика Рашидовнана — цlен-нанна.

Усманова Диша Заккаевнана — «Октябрьнефть» яхача НГДУ ОРСа № 2 йолча тика уборщицана.

Халиева Нина Дмитриевнана — Пролетарски юкъерчи школа хьехархочоа.

Хачатурян Светлана Суреновнана — бувзама 42 отделене почтальона.

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЯ.

г. Грозный.
1981 шу, 30 октябрь.

МУРМАНСКИ ОБЛАСТЬ. С. М. Кирова цlерагlча «Апатит» яхача производственни объединене ший низалаш дебaду. Кастта болх бе йолалургйолаш я «Коашва» яхача рудника керда комплекс. Шу чакхдоаллаш укхаза кхоъй ахи миллион тонн апатитови руда доаккхаш хурга. Карарча пятилеткагlа объединене керда объекташ хьалъяра 325 миллион сом карадерзаде делаш я «Апатитстрой» латт «Коашва».

СУРТА ТlА: хьалъеш яха трест.

ТАСС фотохроника.

ДОЗАНАЛ ДЕХЬАРА

ФРАНЦЕ. Ярославски моторни завода культуран техникан Дворецa «Волжанка» яха халхара халкъа ансамбль — Советски Союзе дикагlъярех самодеятельни коллектив — йоаэаш я Алхха вай мехка яйза ца lеш цун дозонел гаьнна арахьа а. Боккхача толамца чакхдаьннад ансамбла концерташ Чехословаке, Румыне, ФРГ, Дане, Англе, Венгре, Финлянде, Греце, США, Кипре.

Дукха ха йоацаш ансамбла хьожаьй Ленински комсомола преми. Укх шера халхархоша шоай говзал дlахьекхай Пуатье яхача — Ярославлаца вошал леладеча французски городе.

СУРТА ТlА: ансамбла солисташ — студентка Никитина Татьянех инженер Игнатова Еленех французашта ярославски мерза хlамаш дlалуш ба.

Б. САРАНЦЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ПЕКИНА ШИ СИБАТ

Английски металла «Пекин ревью» яхача кlирагlа цкъа арадулача журнала тlа дукха ха йоацаш араьлар 1981 шера октябрь бетта Мексике хила езаш хиннача дегlаухатен капиталистически мехкий лаккхерча хьакимий экономически совещанех йола статья. Пекински пропаганда органаш дукхагlча дакъе Малхбузеннен Азе, Африка, Латински Америка дукхагlа йолча пачхьалкхенашtен юкъе латтача шийсхо йоацача гlулакхий хьакъехьара ира проблема ца хьее гlерташ хиларах къаьстта теркам тlаоа пекински журнала тlарча керттерча дакъе арахьарча дунена лаьрхlа хиннача статьяс. Цу тlа керттерча дакъе чуйlарло цу китайски кулгалхоша хlаизара дунен халкъашта юкъера экономически порядок нийсхо йолаш це хилара, хlаьта цуйна цхьадола «хувцамаш» де делаш да яхаш хабараш а дувц.

Цхьабакъда, Пекино вlалла хьоахалац цу гlулакха бехктокхаме хила везар малав яха дош. Цхьа дош а корадаьдац пекински пропагандисташта дегlаухача мехкашца Малхбузено лелаю неоколониалистически политика, транснациональни монополей гlьрахой практика во могалра. Малхбузера экономически гlуллакхаш во лелаш хилар кертах а доахаш, кхыметтел шоаш лаьцача нанькъа дика а во а тlерайовла ца туташ йола малхбузехьара державаш бехкала яха гlертаташь а ба китайски кулгалхой.

Амма керда экономически порядок оттаийтара лоаттабеча къовсаме хьаний дукхьала латта деза хьалха колонеш хинна мехкаш яха дош дувца долаличa, статья авторашa дукхьал хьайоах, нъовсам «гегемонисташта», вешта аьлча Советски Союза, хlаьта иштта Вьетнама, дукхьала лоаттабе беза. Из причем дилла йолаш я китайски пропаганда. Уж болалу Малхбузеннен дегlаухача мехкаштен юкъерча гlуллакхех дувца, амма цу сахьате, массаза а, гучадоал, из къамаьл геттара кхыча новкъа даккхара, вешта аьлча цу мехкий СССР-ча гlуллакхех дувцара дола бехьан мара ца хилар.

Башха даиза даргдоацаш хlама а дий-теш Советски Союза арахьарча экономически политиках дола аьлдиташ харц хилар дlахьокхар-м. Къонача дегlаухача паччахьалкхенацца цун гlуллалакхаш нийсхони шинна а оагlоюна пайдана долаши хилар гуш да духхьал царцарча торговле юкъара товарооборот тlеххьарча дий шера цкъаи ахаззен дегlаена хиларах а.

Хlаьта фу ду малхбузехьарча на[redacted]? Дегlаухача пачхьалкхенех Малхбузен lалаьмате доикха лекхар хьаьрчад — 500 миллиард доллар, хlаьта шер-шера lалаьмате йоккха йоал а тенк. Мексике хиннача кийчон комиссе итогашка хьежача, Малхбузе дlахо йодача хана а чакхбаха дага я неоколониалистски нийъ. США кхыметтел Мексике хила езача переговорий дех повестка оттае аьнна къонача паччахьалкхенаша чьча предложенена а дукьала яьлар.

Малхбузехьарча паччахьалкхенаша, дегlаухача мехкий чотах а луш, шоашта экономически дакъера тайптайпара льготаш ялярга доглоахаш ба пекински лидераш. Из доагlаш да, масала, дуккхача миллиардий боарамеча, процент лоха а долаш долча йlаьххача хана лаьрхlа луча кредиташтен китайски экспорта оттаьча сов дикача таможни режимаш.

Тlеххьара а, Пекино ше шерра юкъекхувл ше хьалха колонеш хиннача мехкашца лелалеча гlуллакхашта неоколониалистски приемаш. Массенена а хоаш да, дегlаухача мехкашца бокъонаш цхьатарра йоаца миллиардаш долларий лоархlаме бола lалаьмате бокха пайда тела торговли лелаяра а экономически бувзамех кхыча мехкашта китайски лидераштa гlойлена йола политика качъехкара а пайда нйбара дакъерта «къниоех» Китай цlена ца хилар.

М. АСИН, (АПН).

ЯПОНИ. «Дlаккха фашизм!», «Войтаргнац Пиночета Японе!» — цу тайпара лозунгаш бе а доахнаш хиннай Японе столице чакхъьнбача митинген демонстрацен хинна чилийски халкъо лоаттабеча къовсама мутlахьа бараш.

СУРТА ТlА: Токио улицашка хиннача демонстрацена юкъе дакъа лоацараш.

В. КУЧКО сурт.
ТАСС фотохроника.

ТОЛАМ БОАККХАРГХИЛАРАХ ШЕКО ЯЦ

Сатийна, дукхагlа йолча хана нах кlезига хулаш уляица я Лепсюшттрассе яхар. Цхьабакъда, дукха ха йоаццаш октябрь бетта цхьан дийнахьа цу улица тlарча Малхбузен Германерча «Советски арахьарча торговле объединеней бюро» зданена юхе автомашин дlаоттае моттиг лаха хала дар. Цу дийнахьа укхаза кулгаш яздир «Техмашимпорт» яхача советски арахьарча торговле объединененен «Берлин Консальт» яхача малхбузехьарча Берлина фирманен юкъерча договоре.

Цу договорах «Берлин Консальт» яхача фирма йохкаргья Советски Союзага бlаргасьний оправ ю оборудовани. Проекта мах 43 миллион малхбузен марка ба. Предприяти хьалъерга Москве, болх бе йолалургья 1983 шу чакхдоаллаш. Цунга арахецалургья шера кхо миллион оправ, пайда ийбергба дукхьал моттигерча бийдалах.

Цу фирмица гlуллакхаш леладара дакъеса дина опыт йолаш я Советски Союз. Кховчашъьяй, масала, грузовой контейнераши хlаьта иштта магнитофонни головкаши арахецара эша оборудовани лоаттаярах йола соглашени.

Тlеххьарча хана тlа-тlа дукхагlа ювц Малхбузен Берлин пресса тlа Малхбузен Берлина фирмаштен социалистически доттагlлен мехкий торгови организацештен юкъера юкъарчал доацаш йола контакташ дегlаяхкарца дувзаденна. Кховчам ба тlеххьарча 10 шера СССР-нен Малхбузен Берлинаи юкъерча торговле боарам 12-за лакх а беннаб, хlаьта 1980 шу чакхдоалача хана 900 миллион малхбузен маркица а кхаьчабар аьлча.

Советски малхбузеневропейски торгови партнераштa юкъе 14-гlа моттиг лоац Малхбузен Берлино. Греци, Норвеги, Португали санна дола мехкаш тlехьа а дуташ. СССР ший аргlанна кхоалагlа моттиг лоац Малхбузен Берлина торгови обмене, цул хьалха я ФРГ, ГДР. Советски Союзаи Малхбузен Берлинаи юкъе лелача торгово-экономически гlуллакхашта юкъе лакъа лоац 30 гаргтарча советски организацен 120 соагlча малхбузен - берлински фирмаи.

Договора кулгаш яздара хетаяьча церемоне къамаьл деш, «Берлин Консальт» яхача фирма гlуллакхий управляюще Бормана белгалдаьккхар, кховна худдар фуд ала халадале а вима хlанз вай дувца хlама толам болаш хургхиларах ше тийша хилар. «Тха фирма масало — дlахо дувц цо, — бокъо яу Советски Союз тешаме торгови партнер хилар шеко а йоацаш чlоагlле. Тхо догдоахаш да дукха ца говш оахош СССР керда контакташ ярга. Советски рынок тха фирмана, «Берлин Консальта» меттел кхыяраштa а. lалаьмате лоархlаме хилар дувца дезаш а дац...».

Алексей БАЛАНДИН, АПН соб. корр.
Малхбузен Берлин.

СИЙ ДОЛА БОЛХЛО

Шоай боахаме ялат чудерзадаьчул тlехьагlа из болх чакхбаккха лоалаха укхача боахамашта меттел, кхыча республикай къахьегамхошта а новкъостал дар традици а хинна дlаэттад вай механизатораштa. Иштта хила а деза из — советски вахара хьисап.

Малгобекски районе «Сагопшинский» совхозе механизатор Албогачиев Хадиса Бориса ше къаьнача СК-4 яхача комбайнаца укх шера ялат чуэцаш лхьо хьалхалаттараштa юкъевоагlаш хиннавеце а тешамеи балха нормаш хlара дийнахьа тlехкхоачашъеши къахьегаш хилар. Хlаьта шоай ялат чуийцачул тlехьагlа Кокчетавски областе Куйбышевски районa юрта боахама болхлошта ялат чудерзаде новкъостал де вахийтар из. Совхоза кулгалхошек партийни организацек Борис цига вахийтар ший болх дика ховш волча механизатора шийх бола тешам бовбергбоацилга ховш. Хlаьта гlалат а далийтанзар.

Куйбышевски районa «Западный» яхача совхозе 18 дийнахьа 700 гектара тlара ялат хьенхи касарех Іодиллар цо. «Нива» яхача комбайна йоагlача сезонин нормал дикка бокхагlа ба из хьокхам.

Цо хьаьнала баьча балха боагlа мах а бир. Парте Кокчетавски обкома, халкъа депутатий облисполкома, облсовпрофа Сийлен грамота елар цун.

«Сагопшинский» совхозе шийна хьалхашка уттаду декхараш толамца кхоачаш деш къахьегаш хьавоагlа из хlанз а.

С. ТЕМИРХАНОВА.

КХОМ БЕ, ЛОРАДЕ, ЛАРХlА

ЦХЬАККХА А ЮСТАРА ЦА ЛАТТАШ

Парте XXVI-ча съезде къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева аьлар: «Вай дерригаш дахаш а болх беш а дола хьалаш тlеххьарча хана дикка хувцаденнад. Ше хиннача бесса вац советски саг. Тlаккхийттай цун знанеш, лакхъеннай эрудици, дикка дегlадаьхкад цун духовни хьашташ».

Вай обществе хинна уж дина хувцамаш теркал а деш, чакхбоах берриге организаторски а политически а болх «Чечингаастрой» треста газ чуехкача СМУ коллективо. Цо 10 бетта план а 104.9 процент кхоачашъьяй.

Уж толамаш дахара чlоагlа къахьийгад дуккхача къамех латтача, барт тайнача коллективо. Балха дикал лакха йолаш, производственни заданеш тlеххкоачашъеш бола нах кlезига бац тха управлене. Царех ба коммунистически къахьегама ударникаш: Лавренов Павел Иванович — слесарь-монтажник, Прихода Владимир Васильeвич — электросварщик, дуккха а кхыбараш.

Иштта лакха хьокхамаш даха тха вlаштlехьдаьннад КПСС XXVI-ча съездо дlадеххача бесса коллективе беш бола организаторски, боадама, политико - кхетама болх эргабьаккха тоабар бахьан долаш. Укхаза керттeра дар — вахарцара бувзам деррагlа чlоагlбелга, кхетама болх боахама декхарашца айкха бувзаш цхьана чакхбоахилга. Тха партийни организаци йоккха еце а. партийни влияни йоацаш цхьаккха а участок йитац оаха. Цу гlулакха тайп-тайпара формаши методаши юкъехувл. Дукхагlйола партийни собранеш производстве болх мел беча наха дакъа лоацаргдолаш хьайийлла чакхйоах, дешаш массаве а цхьана дийца а дийне цхьана къестаду.

Идеологически балха тlа лоадам боацаш цхьаккха а хlама дац. Дукха ха йоацаш чакхъьлар лоархlаме кампани — газеташи журналаши яздела. Цхьа болхло висанзар тха шийна деза газеташи журналаш ца яздеш. Партийни организаце а администраце а хадданза йоакхо ю управлене болх беш бола берригa а нах политдешара юкъеозара. Иштта теркам тlалоаттабу халкъа тlахьожама группа, бокъонаш телха ца яйтара профилактика еча совето, профсоюза, кхыча общественни организацеша беча балха. Цу дерригне а къахьегама дисциплина чlоагlъю, тlадилла гlулакх кхоачашдера хlаране бехктокхам айбу.

Коллективе кlоаргга lомаяьй съездо материалаш. Болхлоша, инженерно-технически балхахоша хьинаре дакъа лаьцар уж ювцача, балха тlа дола кхоачамбоацараш гуча а доахаш, къамеьлаш дир, уж дlадахара хоадам болла предложенеш елар.

«Производственни задани кхоачаш ца еш цхьаккха саг а воацаш, къахьегама дисциплина толхаяь цхьаккха а моттиг йоацаш бе болх» яха девиз а йолаш, хlаране лакха социалистически декхараш тlайийцад тха управлене.

Хlаьта а ала йиш яц кхетама болх беча тха кхоачамбоацараш дац, аьнна. Дукха беце а, коллективе хlанз а ба берригa низ тlабахийта къа ца хьегаш бола нах, цхьаболчар потребительски уйлаш хlанз а дlаьйнияц. Из китта дола хьахьекхар тхога укх шера бlаьстe хиннача гlулакхо. Болхлой собрани а яь, бешамаш лелае лаьттан участкаш яла лаьрхlар оаха. Цу гlулакха раьза боацаш тоъал нах хилар. Колхозаша, совхозаша шоашта lалашо е еза аьнна хеташ бар уж. Юртбоахама продукци алсамъяккхара гlон болча боахама лоархlам лерттlа оаха дlабованйта ца хилара белгало яр из.

Къахьегама оасаре лакхъяьй аьнна пайдана дац боахам хьуриат а деш лелабеш ца хилча. Из дlадех бийдала, доагора - энергетически кхьйолчен материальни ресурсай кхом баран царех дикагlа пайда эцаран бу болх чlоагlбара КПСС XXVI съезда решенешен цул тlехьагlарча КПСС ЦК-ан СССР Министрий Совета сoцамашен.

Уж дешаш къестадеча дикка дакъа юкъедехьад тха СМУ коллективо а. Материальни ресурсай кхом бара, уж хьуриат а деш дlаахийтара хоадам бола мероприятеш оттаяьй оаха. Гlишлоимонтажни балхаш «ГипроННИгаз» яхача институто оттаьча технологех чакхдоах оаха. Щеношка газови оборудованеш оттаеча юкъейоалаьй «Н-1», «Н-2», «Н-3» яха нормаш. Цар торо лу дукха квартираш йолча цхьан цlагlа газ чуюллаш 110 сом мах бола 0,5 тонн гурбаш кхбе.

Газопроводаш а ГРП узлаш а вlашагlйохкача хана хьалха оаха лелайора цкъа мара пайда ца луш йола заглушкаш. Тlеххьарча хана оаха уттаю дукхаза а пайда луш яраш. Из бахьан долаш цхьа километр дlоахал дола газопровод юллаш кхою 410 сома мах 0.8 тонн бозата листаш. 40 сома мах электродаш. Деррига а лаьрхlача кердача методах цхьа километр газопровод юллаш кходу 1000 сом гаргга мах бола 3 тонна метала.

Цул совгlа, оаха отта а яь, чакхйоах йоккха производственни эффект луш йола массехк организационно-технически мероприяти. Сангар а ца йоаккхаш, газопроводаш ехкилга вlаштlехьдаьккхаз тха управлене. Цу гlуллакхо торо лу сихагlа газ чуйилла. Лаьттанцара балхаш деча кхы тlа а механизаци яьй. Зlамига механизаци юкъейоалаярах къахьегама оасарле 0,5—0,6 процент лакхъеннай. Укх шера кулг-кара кlезигагlа тlадотт мовхьаш, укхаза а механизаци юкъейоалаяьй оаха.

Цунца цхьана тха балха тlа кхоачамбоацараш дац аьлча нийса хургдац. Тхона хеттача бесса лерттlа болх беш яц транспорт, тоъаш яц сварочни материалаш, гlалаташ дувлаш моттигаш хинной планировани еча а. Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш дlадахара тlалеста ба тха администраце, партийни, профсоюзни организацей болх.

С. ДОБРИЕВ,
«Чечингаастрой» треста газ чуехкача СМУ начальник, КПСС Грозненски горкома член.

Вай вахара хьесап

НОАХАЛАШТА ЮКЪЕРА ГӀУЛАКХАШ

МоллагӀа общество стабильни хила йиш яц берашна дай идеалаш хьадда тӀаэцаш ца хуле. ХӀаьта е кагирхоша кхоачамбергбац доккхагӀча ноахалий опытах. Цкъаза цунах къовсамаш дувла бахьан хул.

«ЦКЪА СО МИССЕЛ ВАЬХЕ ВАЛА ХЬО...»

Уж дешаш дар кагийчарна къовсам баьлча боккхагӀбараша эггара дукхагӀа кхувлаш хинна аргументаш. Из йовзаш я советски обществена. Ард вай, учениках, подмастерьях мастер хиллалца бебзаш хинна ийкъ дукха шераш е кхыметтел итташ шераш е чулоацаш бӀаьха хиннача къаьнача Россе вайна йита хинна тӀехьале я из. Цхьабакъда, хоалуш да хӀанз цу тайпара аргументаш тӀатӀа кӀезигагӀа кхувлаш хилар. ХӀаьта гӀулакх хӀанз мехка бахаш болча нахах ахаш 30 шу даланза бола нах хиларах лаьтта Ӏоц. БоккхагӀчарна хьалхашка ший авторитет йоаких хӀана кердача ноахало эггара хьалха лакхбеннача юкъарча образовательнии интеллектуальнии боарамца, общественнии политически хьинарца дувзаденна ший къахьегамера профессионализм лакха хиларца.

Хьаьццаргда вай, масала, йоккхача масштабера халкъбоахама деххараш кхоачашдеча советски кагирхоша лоаца дакъа. Цар шефство лелаю тахан 130 совгӀча лоархӀамеча экономически объектана. Уж я карагӀзае еаш йола Малхбузен СибарегӀара мехкдаьттен гази йоалла моттигаш, мехка малхбоалехьарча сагӀорахьа территориальни комплексаш хьаяр, Байкало - Амурски никъ биллар, керда городаш яхкар. Лоаца аьлча, кагирхой «отрасль» а хинна дӀаяттад капитальни гӀишлош хьалъяр. Цига болх беш ба йиъ миллион саг совгӀа бола кагий нахи мехкарийи.

Теркам тӀаозаш хӀама да Ӏилма - технически прогресс шоашца юваденна долча халкъа боахама доакъошка тахан къахьегача наха юкъе а дукхагӀа бараш кагирхой хилар. Юкъар я, къоасттадаь аьлча, химически, радиотехнически электронни промышленность, точни машиностроени, н. кх. дӀ.

Шено йоацаш да, экономике советски кагирхоша лийца цу тайпара йола позицеш перспективе чӀоагӀлургхилар.

Эггара хьалха дуккьал карарча пятилетке а 13 миллион саг гаргга лакха квалификаци йола къона болхлой кийчбе беза йолча профессионально - технически образоване система дӀахо дегӀаахарца дувзаденна да из. ЛоархӀаме фактор я образоване боарам е: хӀана укх сахьате, масала, шер-шера пхи миллион болча кагийча наха — практически деррига ноахалаша — шоай вахара никъ дӀаболабу йиза юкъера (итт шера дийша) образовани а йолаш (50-гӀа шераш долалуш алхха 20 процент мара ца хиннача). Из хӀама цу тайпара дегӀадар бахьан долаш нийсденнад мехка интеллигенцех ахаш хӀанзе а кагирхой хилар.

Ноахалашта юкъе лела гӀулакхаш гармонични хилийтара кӀезига лоархӀам болаш дац боккхагӀа бараша хьабена никъ кагегӀчар дӀахо хьош хилара традице кӀийлен тӀа луш бола къахьегам мерзбара тӀаберзабаь кхетам. Цун формех цаӀ да хьехамчал, итт шу хьалха Ленинградера хьахнина а тӀамкха беррига мехка дӀабаьржа а болам. Цун маӀан латт, квалификаци эггара лакхагӀа йолчен нака чӀоагӀа лоархӀаш болчеи болхлоша хӀаьтта производстве болх бе болабеннача кагийча наха шефство лелаеш хиларах, царна къахьегама яр меттел, вахара опыт а луш. Теркам тӀаозаш да, тӀеххьарча шерашна керда бараш шоай тӀъама кӀал лувцаш бола хьехамчаш тӀа-тӀа дукхагӀа лакха квалификаци йола специалисташ а хинна дӀаотта кхийнача 25—30 шу даьннача нахах хулаш хилар.

МАССА ШУ ДАЬННА ВА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ГӀУЛАКХА ТӀАРА КЪОНАХ?

Советски кагирхой духьала балац общества традиционни маьхаленаштен идеалаштен, духхьал уж шоаш советски политически система цунах дӀакъоастадулургдоаца а йиза бокъонаш йола а дакъа хилар бахьан долаш. Цу хӀаманна эггара хьалха тешал ду кагирхоша паччахьалкхен Ӏаьдала органашта юкъе — халкъа депутатий Советашка шерра, хетаргахьа, шийна нийса кхы доацаш а дакъа лоацаш хиларо. 1980 шера февраль бетта чакхдаьннача тӀеххьарча хоржамий итогех 33 процент бар моттигашкарта Советашта юкъе кагирхой вихалаш. СССР Лакхехьарча Совете хержав 317 къона депутат (21,1 процент). Уж башха совгӀа-эшашагӀа боацаш шозза дукхагӀа ба 15 шу хьалха хержа хинарел.

ТӀа-тӀа хьинарегӀа дакъа лоац кагирхоша общественни организацей балха юкъе, производствана доал деча. Иштта, 1,8 миллион къона саг ва профсоюзий кулгалдеча органашка, ерригача профсоюзни группай кхоалагӀча даьнъа керте латтараш а иштта кагирхой ба. 1,3 миллион бола кагий нахи мехкарийи ба халкъа тӀахьожама органий балха юкъе дакъа лоацаш.

Шено яц, общественни вахара ерригача сферашка кагирхой влиянии авторитети лакхъялар ши-шегӀа хулаш хӀама ца хиларах. Дукхача даьгъе йоашхалуш я из тенденци, кагирхой йовхо яр, ший аргӀанна экономически, политически, юридически гарантей бӀарччача система нӀийлен тӀа латта ший эггара лоархӀамегӀча социальни функце хьисапе лоархӀаш хилар.

Масала, общественно - политически балха юкъе ахаре йола гаранти я кагирхошта хоржамий «маӀара санагӀа» лоха хилар (СССР Лакхехьарча Совета депутаталла 21 шу даьннар харжа йиш я, хӀаьта союзни автономии республиквий Лакхехьарча Советашкен моттигашкарча Советашкен харжа йиш я 18 шу даьннар), производствана доал дара юкъе дакъа лацара йола бокъо, деша, кепайоазон, собраней ларгӀато, общественни организацешка вӀашагӀкхетара бокъо. Цу тайпарча организацех я эггара хьалха комсомол. Конституце чӀоагӀъю цун «паччахьалкхени общественнии гӀулакхашта доал дара, политически, боахама, социально - культурни дешаш къестадеча» дакъа лацара йола бокъо. СССР Лакхехьарча Совете законодательни инициатива лелае ВЛКСМ ЦК-ана бокъо а луш.

ХӀАНА А МИШТА ДУВЛ ДОВНАШ?

Кхетадеш да, доккхагӀча ноахалаи кагирхоштен юкъера гӀулакхаш вай вӀалла дов в доацаш чакхдувл аьлча нийса хург ца хилар. Цхьабакъда, уж довнаш лакхлац традиционни маӀанга диллача даьйи бериив проблемага кхаччалца.

ДукхагӀча даьнъе довнаш гӀаттиш моттигаш нийслу хьаддача общественни ячейке — дезали е къахьегама коллективе. Масала, массеза а шьера чакхъялац вӀамигача сага производствера адаптаци, из дувзаденна да кагирхоех йоаллача максималнзмаца, оамалеи темпераментен башхаломашца. Цул совгӀа, шоай оамалий стиль, шоай модаш хьаялунцаш кагирхой цхьадола дакъа цкъаза хоахуш агрессивни хилар бахьан долаш лелх боккхагӀа бараша кагирхой оамалаш, манераш, къоабелъяь дӀатӀа ца эцара кӀийлен тӀара довнаш.

Социологически тохкамаша цунца цхьана гучадоах ноахалий керттера вахара идеалаш, де лерхӀараш, оамалий мотиваш цхьан тайпара а вӀашн тара а хилар. Кагирхошта хьалхашкара боккхагӀа барий сий, царех доаххо духовни гӀулакхаш дика хилар, къоначар къоабалдеш хилара кӀийлен тӀа латт. Советски кагирхоша лакха мах бу боккхагӀа барех доахнача нийсхо йолаш хилар, тӀаийца деххар цӀена кхоачашдар, обществана пайдана хила гӀертар, ший дарвв общественни дарн цхьана тардеш хилар санна долча динача гӀулакхий.

Теркам тӀаозаш да хьонхам эпа безача масалех дувцаш, дукхагӀча даькъе, кагирхоша хьалхарча аргӀанна даьн наьнси, хьехархочун, хьехамча цӀераш йоахаш хилар. Цар ю кагирхой ориентаци хилийтара гӀулакха чӀоагӀа йоккха влияни. Цудухьа сов нийса да ноахалий хьаштаи цаӀаш хулга мировоззрени вахара позицеш цаӀаш хиларга хьежа хилар.

Владимир ЛИСОВСКИЙ,
Ленинградски университета профессор, Ленински комсомола преме лауреат.

(АПН).

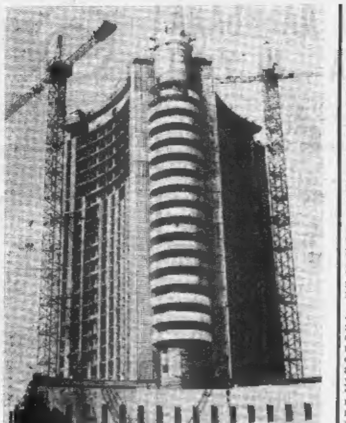

УЗБЕКСКИ ССР. «Москва» яхача 23-зза вӀашт'Ӏаръяьча гостиницана — республике столице эггара лакхагӀа йолча здание (сурта тӀа) монтаж ль яьнвай. Из хьалтью цу доме йоккха сейсмичность хилар теркал а деш. Здани хоза товш я къаьнарча городаа панорамаца. Керда гостиница лаьрхӀа я 1150 сага. ХӀаьта Узбекистане эггара йоккхагӀа а комфортабельнегӀа а хургья из. Эггара хьалхара хьаьший цига тӀаэцаргба хьатӀадоагӀача шера.

А. ГОРОКРИКА сурт.
ТАСС фотохроника.

Кердадараш, событеш, факташ

ТАКСИ ГАЗАЦА БОЛХ БЕШ Я

Город Тбилисерча цхьан улица тӀа соцайир аз са такси. МоллагӀа такси санна йола такси яр из, массазара «Волга». Алхха салона чу яьллача таблички бӀарг кхийттача, хийра сона, из таксомотор газаца болх беш йолга. Сай професси моллагӀа хӀама теркалдеш а довза безам оттийташ а хиларах импровизированни интервью йир аз такси лелхаш ваьгӀачоа.

— ТӀаккха, Тбилисех хилар-кх вай мехка Москвани Ташкентаи тӀеххьа таксомоторий цхьадола дакъа бензинаца ца а беш газаца болх бе даьнна кхоалегӀа йола город?

— Бакъда, ишта да из, — аьлар лехначо. — Москвен Ташкентен укх тайпара йола автомашинаш болх беш йола ялхелагӀа шу а да. Амма тха тбилисски таксомотораш къаьстта я. ХӀана аьлча, Москвен Ташкентен доагора меттел пайда нийбу къаьстта состав йолча газах, дукхагӀча даькъе пропан я из. ХӀаьта тха городе Тбилиси политехнически института инженера изобретенеш яр бахьан долаш ковчаьаьча бытовой газаца бу таксина болх. Из-м геттара дарегӀа ма вий.

— ХӀаьта хьашт хуле, цӀагӀарча газови колонка чурча газах тьалӀчнав йиш йолаш я болов? — хетт аз.

— Йиш я. Тхацига дагалаьцай башха чоалхане йолаца приспособлени — цӀагӀа а хьалйиза йиш я баллов.

— Масса километра тоъ цхьа баллон?

— Дукха хӀама ца эшаш 500 километра. ХӀаьта бензина бак тӀех тоача а 370 километра тоъ. Амма гӀулакх цунах лаьтта Ӏац. Инженераша йоах, газобаллонии машинаша иггазза кӀезигагӀа бӀехду фо...

— Из деррига а дика да. Нагахьа санна гаьнна городал ара, газони баллона чуйотта хӀама йоацаш моттиг нийсъелча? Бунсираца доаладе дезаргда шо?

— А, дезаргдац. ЛаьрххӀа приспособлени я туйблер вокх оагӀорахьа хьовзийча, газови баллонагара бензобакага йоал машин.

Аиса болх беча моттиге дӀанхаьчача массеха минут яьлча, телефонаца къамаьл ду аз Какабадзе Джемалаца, газобаллони таксей Тбилисски парка начальникаца.

—Дукха хе йиса яц кхьийола легковой автомобилаш, автобусаш, грузовикаш газах пайда нийбе нахри проблема къоастае я, — аьлар цо. — Доллача хӀамо тешал ду, автомобилашта дола керттера доагор а хинна дӀаотта тарлуш йолча газа кхоане чӀоагӀа догдоахилга йолаш хилара. Цхьа хӀама да укхаза хӀоиззекьа ала дезаш, из хургла, нагахьа санна Ӏилманхоша, — йоах Какабадзе беседа чакхйоллаш, — автомобилашта керда, кхы а дикагӀа дола доагор гуча ца доакхе.

Вик БАЙБУРТ.
(«Московские новости»
—АПН).

МОЛДАВСКИ ССР. Нийса приборостроени дегӀайоалаеча Чехословакена тӀеххьарчи хина карагӀдийннараш довзийташ я Кишиневе хьайийлла выставка. Из вӀашагӀъеллай «КОВО» яха чехословацки арахьарча торговле предприяте «Экспоцентр» яхача СССР торгово - промышленни палата ерригсоюзни объединене ковнъостал а деш.

Экспозице я гӀулакхаш тӀарчен коммерчески гӀозарий викалашта чӀоагӀа хьашт доаш йола хӀамаш — электронно - измерительни прибораш, микроскопаш, вычислительни техника, полиграфически издени йола машинаш, электробувзама средствеш.

СУРТА ТӀА: «Тесла» яхача фирма стендашта юхе.

А. ЛЫКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТАХАН ПРИЗЫВНОЙ ПУНКТАШКА

ХӀанз дукха нах гулду Советски Эскаре гӀулакх де дӀабахийта кагий нах тӀабехачен кийчбечен пункташка. Призывной комиссеши лорашца царех эггара унахцӀенагӀа бараш хьакъоастабу. Юххера а, машинаньа станце кхоач, тӀаккха цигара поездашца шоаш хьожабаь эскара дакъа долчахьа дӀабург хьамсарча Даьхенна хьалхашкара шоай сийлен деххар кхоачашде.

Призывникаш накъабоахаш хул военни комиссариатий викалаш, Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема ветеранаш, даьй-наной. Цар уж тӀахьех Даьхе тешаме лорае, шоай тӀема а политически а кийчо бокъонца лакхъе.

...В. И. Ленина цӀерагӀйола Дворец. Укхаза болх беш я Заводской районни комиссариата комиссе. Цунна юкъебоагӀа партийни, советски, комсомольски организацей викалаш. Призывникаш унахцӀена хилар къоастадеча цар хаттараш ду уж эскара малагӀча доакъошка гӀулакх де лоаш ба ха гӀерташ.

Призывной комиссена хьалхашка латт Газбеков Махьмад. Шу хьалха из дийша ваьннав Орджоникидзевски гӀишлошъераш кийчбеча техникуме, тӀаккха наькъаш дехкачен тӀаьш техкачен управлене мастералла балха эттар. Цига шофералла болх беш ва цун да Ахьмад а. ВоӀ призывной пункте дӀаваха кийчлуш волча хана дас аьлар цунга:

— Со а хинна эскаре гӀулакх деш, хӀаьта цига балха дика говзал а Ӏомайир сона. Сона а хьа наша а чӀоагӀа лов хьох тӀах аьнна салте хулга. Каст-каста яздалахь тхога хьай гӀулакх миштта дел хайташ.

Цхьаннена тӀехьа шоллагӀвар чувоалаш комиссена хьалхашка уятт кхоана хургбола салтий. Ераш ва ши новкъост Абдулхажиев Сайхали Назаров Муслим. Цар чаккхьанкхай Грознера профессионально - техническ я училища «Юртара гӀишлошъю мастер» яха говзалт нараерзалрах дипломаш а луш. Сайхан Грозне берий беш хьалъеча практике хиннав, хӀаьта Муслим Таганроге керда предприяти хьалъеча.

— Тхона лов тхо гӀишлошъеча аьнкъе гӀулакх де хьожадела, — йоах Муслима. — ХӀаьта БАМ-е кхача йиш хуле, геттара раьза а хургда.

Цар деххар кхоачанду призывной комиссе.

Комиссена хьалхашка оттача хӀаране, шийга даьча хаттара жоп луш, эскаре гӀулакх де кийча а шоаш унахцӀена а хилар хьакхайнаду.

Иштта, танкови даьнъе хьожавир Мищенко Владимир. Цунна из болх беш хиннача Ленина цӀерагӀча чеккдаьтта чаккдоахича заводера тӀехдина характеристика а из могавеш комсомольски организаце рекомендаци а еннаяр.

Берригаш а хӀана бац аьнна бараш цу тайпара дика могабеш ба. Царех ва СМУ-8 дакчан пхьар хинна Алиев Ислам, СССР 50 шу дизара цӀерагӀча химзавода слесарь Людиов Костя, «Нефтехимзапчасть» завода сверловщик Расаев Апти, кхыбараш.

Къаьсттача цӀагӀа призывникашца къамаьлаш деш, тӀема ханара гӀулакхех царна дувцаш бар Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема доакъашхой, отставкера полковникаш Новиков Яков Федорович, Стрельцов Александр Абрамович. Цар къамаьлашка чӀоагӀа безаме хеташ ладувгӀар кагийча наха.

Кхоанара салтий шоай хургдолча дӀахорча вахара дувкхачун дукгӀа бала гӀерташ бар. Цар хеттар гӀулакх деш дикагӀа мичахьа хургья авиаце е танкови довнъошка? Эскаре малагӀа професси карагӀзае йиш я? Цига гӀулакх деш волча хьана вуае деша отта торо хулий? Военни училище деша дӀа мишта эц?

Цу дерригача хеттарашта дизза жоп делар царна.

Призыв дӀахо йодаш я, хӀаьта унахцӀенача, ниэ болча кагийча наьха группаш Даьхенна хьалхашкара сийлен деххар кхоачашдара шоаш дӀахьожабаьча моттигашка йолхача поездаш тӀа а хувшаш дӀаух.

С. ВОРОНИН,
тӀемен къахьегамен ветеран.

ЦӀЕЙНА ДАЬ СОВГӀАТ

Октябре цӀейна шоай совгӀат дир республикерча медицински училища дешархоша. «Медик-81» яхача строительни отряда доакъошхоша вай республикерча «Родина», «Калиновский» яхача совхозашка къахьегаш чуйицар 20 эзар тонн баьцадаьрашн соми. Къаьстта дика къахьийгар дешархоша С. Межидова, Л. Севрюкова, Т. Зайнулаева.

Таханарча дийнахьа училища коллективо цӀай хьанар а нна а на кходеш кхоачаяду КПСС XXVI съезда исторически решенеша хьалхашка оттадаь деххараш.

— Тха керттерча деххарех да, — аьлар медсестрай отделене заведующе З. Х. Хадзиева. — дешархой знанеш ма хулла кӀоаргагӀа хилийтар, лакха практически говзал йола специалисташ хьалкхебар.

С. АРЧАКОВ.

ЦӀера шераашта хетаяь

Республикански краеведчески музее хьайийллай «Цар вахар — тха дӀахора никъ» яха цӀи йола Нохч-ГӀалгӀайчене Советий Ӏаьдал оттадеш лийннача Г. К. Орджоникидзех, С. М. Кировх, Н. Ф. Гикалох, Шерипов Асланбеках, Ахриев ГӀапурах лаьца дувца материалаш йола керда выставка. Укхаза я цу наьха хинна хӀамаш, цар письмош, царех лаьца дувцаш йола статьяш, суртеш, кхыдола документаш. Иштта укхаза ба Ахриев ГӀапура палчакха кӀуж, ГӀапура нана Орджоникидзе денна хинна керта гӀа тулладу йовлакх. Орджоникидзес Ахриевга яздаь письмо. Шерипов Асланбека Грозненски реальни училища викхара аттестат, Даурбеков ГӀаьзе дийкха «Шерипови Гикалои Воздвиженски хунагӀа». «Вийнача Шерипов Асланбекацара Гикало къаьсташ» яха сурташ. Тийрка йисте бахача наьха V-ча съезде бахача нохчий список, кхыйола материалаш.

Дукха я укхаза вай республике хиннача граждански тӀема доакъашхоех — Т. З. Дахкильговх, В. Е. Михайликах, А. Х. Дахкильговх, Х. Н. Галаевх, И. Г. Мальсаговх, А. К. Батукаевх, В. А. Быстрицкех, И. А. Мизгиевх — лаьца дувца фотографеш а кхыйола материалаш а.

А. БЕК.

ЛОРАЛЕ ГАЗАХ!

Еагала беса цӀи шуй цӀагӀа эшшача тайпара гӀулакх деш хилийтара газови прибораш лелаяра йола е керттера правилаш йовзаш хила деза шо:

— газови колонка лотаеча хана дика хьажа деза из лотаялехьа а колонка керттера горелка лотаьчул тӀехьагӀа а кӀур дӀаухача турбаша лерттӀа фо чуувзий;

— газаца хиа дӀоахдергага болх байта мегаргбац кӀур дӀаухача турба чуи вентиляционни канала чуи фо дӀиувзаш хилча мара;

— колонкага болх байта мегаргбац фо дӀиувзаш из йоацача хана, хӀана аьлча йиза газ ца ягарах хьаухаш йолча угарии газо отравлени е тарлундаь;

— отопительни газови прибораша болх беча хана диц ма делаш цӀагӀа фо кхетийта, пишка чу доагор доагача моттиге фо кхетийта, цу гӀулакха шибери пешка лохехьа йоалла нӀи хьаела, еза, кӀур дӀаухача турба фо чуозий хьажа деза, цу гӀулакха лохехьа нийсса Ӏочуберзабаь кавхата оасилг йиллачанача пешка лохехьарча наӀара дӀатӀабахьа беза. Нагахьа санна наӀарагӀа оасилг дӀачуувзаш ца хуле фо чуозаш доацилга дя, хӀаьта кӀур дӀауха турбаш цӀенъялцца отопительни приборашка болх байта йиш яц.

ДАГА ДОАГӀАШ ХИЛА! Пешк йовгача хана заслонка (шибер) къайла хилча саг вала а тарлуш отравлени хилар кхерам ба.

— улицагӀа долхаш, канализационни люкашта, подвалашта, нах чуӀеча цӀенойн промышленни зданеи лагӀай клеткашка юхе гӀолла тӀехдоалача хана шоашта газа хьаж кхийтача из теркал ца еш ма Ӏелаш! Цу сахьате хоам белаш шоашта газ хьаж кхетарах «Грозгоргаз» ЭПУ аварийни службе укх телефонаца — 04. Аварийни служба хьакхьачачул тӀехьагӀа улицашкарча, коашкарча канализаце люкай ерригa кепаш цӀеной а подвалий а наӀараш, кораш хьаделла деза. Цу хана гуччахьа цӀи а ма летаяйта хӀаьта иштта гӀаьле а ма увзийта.

ДАГАДОАГӀАШ ХИЛА! Газ враухала хана де доагӀар оаш ца дой газ эккхар е цунах доккха зулам хилар а кхерам болга.

«Грозгоргаз» ЭПУ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.40 — Ӏуйранара гимнастика.
10.05 — «Бераша оалхазарех лаьца».
10.35 — Московски академически хореографически училища дешархой концерт.
11.35 — «Кинопутешествий клуб».
13.22 — «Кардадараш».
13.30 — «Кердадараш».
15.30 — Паччахьалкхен телевизионни студей документальни фильмай программа.
16.35 — Настольни теннисах йола европейски лиге хьалхара вахара. СССР вӀашагӀтеха команда—Греце вӀашагӀтеха команда.
17.05 — «Эрсий къамаьл».
17.35 — «Тхоца оаха санна, тхоа дакъагӀа кхаде».
18.33 — А. Пахмутовай илли дӀаоал СССР халкъа артиска М. Магомаева.
19.00 — Миллионий ленински университет. «Къахьегами кхолламы».
19.30 — «ХӀара сурта тӀа — малх».
19.45 — «Тахан дуней тӀа».
20.00 — «Ядерни йоацача Къулбаседен духьа». Документальни фильма премьера.
20.10 — «Дядюшкин сон» яхача Ф. М. Достоевски повестан йинача телевизионни спектакла премьера. Хьалхара дакъа.
22.00 — «Ха».
22.35 — Фильм-концерт. «Илле вахар».
23.25 — «Тахан дуней тӀа».

II ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.45, 15.30 — «Мукх йоала дуне». Ӏилман-популярни фильм.
10.05, 12.05, 17.00 — Испански меттала къамаьл де.
10.35, 11.35 — Физика, 6 класс. Дуненаш лелаяи бола низ.
11.05 — ЙТУ дешархошта. И. С. Тургенев. «Дайи берашм».
12.40, 13.40 — Н. А. Некрасова лирика, 9 класс.
13.10, 17.30 — «Вай бен».
14.10 — «Александр Блока йорла монолог».
15.10 — Зераи хьехархочоа. Сага анатоми, физиологи, гигиена. 8 класс. Дего болх мишта бу.
15.40 — «ГӀодоргӀаш делахьйта дов». Субтитраш йола телевизионни художественни фильм. ШоллагӀа дакъа.
18.05 — Бераша дола фильм.
18.25 — «Дезала юкъера педагогика». Дошар.
18.55 — «Нохч-ГӀалгӀайчене гӀоалаа».
19.15 — Бригадни къахьегама школа. «Бригада яхача фуд?».
20.00 — СССР хоккей йола чемпионат. «Торпедо» (Горький) — «ЦСКА» Горькера трансляци. Перерыве (20.35) — «Бийса даьнъала хийла шуи, бераш!».
22.00 — «Ха».
22.35 — «КӀай караван». Художественни фильм.

13 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.40 — Ӏуйранара гимнастика.
10.05 — «Йиъийд шо, зурманаш!».
10.35 — «Мухтар, хьадоль со болча!». Художественни фильм.
11.35 — Туркменски СССР халкъа калхара Паччахьалкхен засłуженни ансамбла концерт.
13.25 — «Кердадараш».
15.30 — «Кердадараш».
15.50 — Ереване хиннача телевизионни фильмай IX Ерригсоюзни фестивала призаш яьхача документальни фильмай программа.
16.45 — «Авиатор». Хьалхарча эрсий летчика М. Н. Ефимова 100 шу дизарга.
17.20 — «Подмосковни вӀашагӀкхетараш».
17.50 — «Орленок» телестуде юнкораш Советски Союза Турпалца, профессорца, юридически Ӏилмай докторца А. П. Косицинца вӀашагӀкхетар.
18.35 — ДӀалоил Л., Синцева (фортепиано).
19.05 — «Сеэо кагот ду шун?». Телевизионни документальни фильма премьера.
19.35 — «Тамашийна «манеж». Мультипликационни фильм.
19.45 — «Тахан дуней тӀа».
20.00 — «Дядюшкин сон» яхача телевизионни спектакла премьера. ШоллагӀа дакъа.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Надя-81».
00.15 — «Тахан дуней тӀа».

II ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.00 — «Фрунзе цӀерагӀа йола город». Телевизионни документальни фильм.
10.05, 12.05 — Английски мотт.
10.35, 11.35 — Истори, 4 класс. Хьалхара эрсий революционераш.
11.05 — Географи. Атмосфера.
12.40, 13.40 — Музыка. 7 класс. П. И. Чайковский. «Шера хенаш».
13.10 — Эрсий искусство. Дахчана хоадычество.
14.10 — Академик В. Л. Комаров.
14.50 — Лакон довзий-те хьона? Яхача хана массаш.
15.30 — Кайсын Кулиева поэзи.
ЭКРАН — ХЬЕХАРХОА.
16.00 — Ботаника. 5 класс. Гн.
16.20 — Юкъара биологи. 9 класс. Сага лоӀамагӀа довнен дола дӀакъастар.
16.50 — «Консультант». Документальни фильм.
17.05 — «Производства кхоачамаш — гӀулакха мичча» (нохчий меттала).
17.35 — Дешархошта. «Бегашара физика».
18.00 — Парте XXVI съезда никъагӀа. «Сельхозхими: опыта экспресс — Надтеречни район».
18.30 — «Шоана, кхаьнах» (гӀалгӀай меттала).
19.00 — «Нохч-ГӀалгӀайчена уйла».
19.20 — Хоамаш-реклама.
19.25 — Фильма комментари ю хьажархочо «Тегеран-43». Кинопрограмма.
19.30 — Ӏилман-популярни фильмай программа.
20.45 — «Бийса даьнъала хийла шуи, бераш!».
21.00 — Паччахьалкхен Оренбургски эрсий халкъа хора концерт.
21.45 — «Ӏалам дорадеэ». Телевизионни документальни фильм.
22.00 — «Ха».
22.35 — Доалала арахьарчи фильмай экран. «Ӏадика хийла шуи, доттагӀий», Художественни фильм. (Болгари).

РАДИО

12 НОЯБРЬ

6.30 — «Вахара эша служба юрта (гӀалгӀай меттала).
6.45 — Музыка.
6.54 — Передачий программа (эрсий, гӀалгӀай меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
8.20 — «Барт тайнача дезала» (эрсий меттала).
8.40 — Мингиидова Суйтана иллеш (гӀалгӀай меттала).
12.15 — «ДегӀаеначв социализм паччахьалкхе». Беседа (нохчий меттала).
12.30 — Ключарев. Поволжьерча халкъий иллей темагӀа йола сюита (эрсий меттала).
12.48 — «Камаьрша дегаш йола нах». Зарикова (нохчий меттала).
18.15 — Передачий программа. Хаоттам (эрсий меттала).
18.18 — «Хьоаме даймохк», Иллей концерт (эрсий меттала).
18.35 — «Йоккхийчарна — бераш». «КарагӀдаьнна дика я во а тӀома», Беседа (гӀалгӀай меттала).
18.50 — Денош темагӀа (эрсий меттала).
19.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
19.30 — Хоамаш.
19.40 — «Дега ма хьехаре» (гӀалгӀай меттала).

УКВ

19.00 — «Мах — наьха дукъа», Радиопостановка.
20.03 — Сакъердаме хушарош (нохчий меттала).
20.22 — Нохч-ГӀалгӀай музыка концерт.
21.05 — Дудаев Зелимхан дӀаоал.
21.40 — «Даь цӀа». Спектакль (нохчий меттала).

13 НОЯБРЬ

6.30 — «Юьртара Ӏуйре» (эрсий меттала).
6.50 — Музыкальни антракт.
6.54 — Передачий программа (эрсий, нохчий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.20 — «Советашн вахар». Радиожурнал (эрсий меттала).
8.40 — Халкъа иллеш (нохчий меттала).
12.15 — КПСС XXVI съезда решенеш — вахаре! «ГӀишлош дика хьалъеелга — тха деххар» (гӀалгӀай меттала).
12.30 — «Къахьегамо сийлоккх сага». Очерк (нохчий меттала).
12.45 — «ДоттагӀий оалаш» (эрсий меттала).
18.15 — Передачий программа. Хаоттам (эрсий меттала).
18.16 — «ДоттагӀалах лате вай никъ». Беседа (гӀалгӀай меттала).
18.31 — «Къахьегамачун вахар». Радиогазета (нохчий меттала).
18.51 — Музыка (гӀалгӀай меттала).
19.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
19.30 — Хоамаш.

УКВ

19.00 — «Со лъаьна деккхарийла ва» — радиопостановка. Автор М. Рольникайте.
20.22 — Дагаев Валида дӀаоал.
20.54 — «Дега книга». Пугачева Аллай концерт.
21.25 — Инструментальни музыка.

Хьоттам

Тахан республике гӀоллей Грозней хувцалуш мохаш а йолаш, йоачаи а йовцеш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хила тарлу. Температура бийсана 0 градусагара 5 градус йовхалга кхоачаш, дийнахьа 6—11 градус йовхал йолаш хургья.

13 ноябрера 16 ноябрга кхаччалца мохаш а йолаш, юкъ-юкъе сха а екхаш, цхьанцайолча хана лаьгӀо логӀа а делхаш, бе-беча оагӀорахьара секунде 2—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш, температура бийсашка 4 градус шелалтара 1 градус йовхалга кхоачаш, деношка (13-чен 14-чен ноябре) 2—7 градуси 15-чен 16-чен ноябре 7—12 градуси йовхал йолаш ха хила тарлу.

Метеостанци.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бенаттахана секретара — 9-24-00; отделаш: партийни дахара — 9-24-04; промышленности транспорта 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаташ — 9-24-07; корректоре — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-00; отделов партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинаре, ереи, шоаттен деношка

СФ02449. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4218.